juni 86

Museums magasinet 35

Meddelelser fra Danmarks museer

Samtidsdokumentation, puljesamarbejde og fællesregister

39.4 Dagleben
06.1 Organisation

Torben Vestergaard, Dansk Fiskerimuseum og Birgit Vorre, Nationalmuseets 3. afdeling

Adskillige gange er danske museumsfolk blevet opfordret til at skrive om dansk samtidsdokumentation i det svenske SAMDOKBULLETIN – og det har vi gjort. Nu må det være på tide, at vi også giver en orientering i MUSEUMSMAGASINET om, hvordan det står til med samtidsdokumentation her i landet. Men først lidt om systemet i Sverige, der har været med til at sætte debatten i gang hos os.

For snart 15 år siden begyndte svenske museumsfolk at udvikle et samtidsdokumentationsprogram, det såkaldte SAMDOK, der var færdigudviklet i 1982. Systemet bygger på en fordeling af museernes dokumentationsansvar, hvilket varetages af de såkaldte pooler eller samarbejdsgrupper. Hver pool består af en række museer med fælles interesser, der efter et bestemt turnussystem har påtaget sig at dokumentere og indsamle inden for et bestemt emneområde. Der findes 11 sådanne pooler, hvoraf de 10 er fordelt på de for landet mest karakteristiske erhvervsgrupper, mens den sidste beskæftiger sig med boligen og hjemmelivet. Systemet er landsomfattende og alle større museer er således med til at dokumentere deres egen tid. SAMDOK er centralt styret af et råd og et sekretariat. Sidstnævnte varetager det daglige arbejde, der bl.a. omfatter en løbende registrering af dokumentations- og indsamlingsarbejdet.

I Danmark har vi naturligvis fulgt denne udvikling hos naboerne, men først i begyndelsen af 1980erne var tiden moden til at få sat en egentlig debat i gang om museerne og samtiden. I foråret 1983 afholdt DKM på opfordring af den etnologiske faggruppe et arbejdsmøde i Nyborg om samtidsdokumentation. Her stod det fra starten klart, at man ikke ville overtage det svenske system, som efter dansk opfattelse er både for stift og for bureaukratisk styret og uden de store muligheder for nye initiativer. I stedet gik man , inspireret af den netop da stiftede fiskeripulje, ind for et dansk puljesystem af en anden art og med en anden målsætning end det svenske.

Modellen, som vi i 1983 valgte, bygger på det frivillige samarbejde i faglige puljer eller interessegrupper. Puljen er først og fremmest at betragte som et fagligt forum for drøftelse af ideer og problemer vedrørende forskning, dokumentation og indsamling inden for nyeste tids kulturhistorie. Medlemmerne kommer fra både special- og lokalmuseerne samt fra Nationalmuseet, der som centralmuseum bør have en repræsentant i hver pulje. Ingen museer er dog forpligtet til at indgå i en pulje eller som medlem at påtage sig et bestemt dokumentationsarbejde. Man kan være mere eller mindre aktiv og endda passiv, hvis man blot ønsker at holde sig orienteret om, hvad der sker inden for ens faglige område. Puljerne er individuelle og selvstyrende, hver med sin arbejds- og mødeform. Altså intet råd og intet sekretariat, der fra central side styrer og koordinerer.

Udover fiskeripuljen er der siden 1983 oprettet seks puljer; der varetager følgende områder: Landbrug, håndværk og industri, søfart, møller, bolig og dragt.

Det er måske på tide at gøre status over puljernes tilstand og rolle. Hvordan står det til? Og hvad vil det på længere sigt kunne føre til?

Vi mener, at der er grund til alvorligt at overveje denne organisationsmodels muligheder i forhold til spørgsmålet om virkeområder og koordinering og i forhold til skabelsen og vedligeholdelsen af forskningsmiljøer inden for museumsverdenen.

Situationen er i dag ikke længere den, at Nationalmuseet repræsenterer den ansvarlige og forpligtende varetagelse af hele det antikvariske ansvar for kulturhistorien i Danmark, mens landets øvrige museer driver deres virksomhed con amore. Nationalmuseet har ikke mulighed for at tage sig af alt, i særdeleshed ikke under dets nuværende økonomiske vilkår. Samtidig repræsenterer landets øvrige museer med hensyn til økonomi, mandskab og faciliteter en langt større ressource for forskningen og varetagelsen af antikvarisk ansvar. En naturlig konsekvens er, at Nationalmuseet må varetage det antikvariske ansvar sammen med landets øvrige museer. Og her er puljerne en fleksibel, decentral og billig løsning på problemet at koordinere denne ansvarsforvaltning. Det betyder ikke at alle museer nødvendigvis skal tvinges ind i et puljesamarbejde eller at alt skal koordineres gennem puljer. Der er jo også amtsmuseumsrådene, som udfylder nogle koordineringsfunktioner.

Puljerne vil især kunne spille en vigtig rolle på områder, hvor der findes specialmuseer, nationalmuseumsafdelinger eller hvor en nationalmuseumsafdeling varetager specielle emner. På sådanne områder kunne man give puljerne et formelt forvaltningsansvar, hvor Nationalmuseet og specialmuseerne kunne borge for kontinuiteten og dermed for ansvarligheden.

Der kan tænkes puljer om utallige emner, som kunne kaldes projektpuljer, ad hoc puljer el.lign. som kunne referere til et fællesregister, men som ville stå frit med hensyn til at opløse sig igen.

SMN har vist positiv interesse for puljerne, og vi mener, at det må opfattes som en udstrakt hånd, at man har bedt puljerne prioritere deres rådighedssumsansøgninger om midler til undersøgelser, en udstrakt hånd til en decentral form for ansvarsområdekoordinering, som respekterer museernes autonomi.

Det betyder ikke at puljernes status i forhold til rådighedssummen eller andre eksterne pengekilder skal være særlig afgørende. Hvis man regnede på det, ville det sikkert vise sig, at museernes egne undersøgelsesmidler i rede penge så vel som mandskab repræsenterer en langt større ressource end nok så mange tilskud fra rådighedssummen, § 26-kassen og forskningsrådene. Derfor må man nok besinde sig på, at det store læs, den langsigtede indats, skal trækkes af museerne selv. Derfor er det også naturligt, at koordineringsmyndigheden er museerne selv, og her skal puljemodellen ikke ses som en begrænsende tvangsforanstaltning, men som en katalysator.

Man kunne sige, at der slet ikke er nogen grund til at diskutere disse ting, da der jo ikke er nogen, som prøver at påtvinge os en koordinering endnu. Det giver os netop mulighed for at bygge noget op selv, og nu består der altså nogle puljer, og det er op til os selv at vise, at de duer til noget.

Den umiddelbart enkleste måde at koordinere museernes forvaltning af arbejdsområder på, er at arbejdsdele dem på emner og territorier. Men det vil dels kunne isolere museerne i forhold til hinanden, dels binde dem til en bestemt emneopdeling, som hører en bestemt samtids kulturvidenskab til.

Puljeordningen er netop ikke en isolationistisk arbejdsdeling, men en samarbejdsordning som ikke behøver at påtvinge afgrænsninger, hvis meningsfuldhed er bundet til en bestemt samtids teori- eller snusfornuftunivers.

Specialmuseer og nationalmuseumsafdelinger er i forvejen bundet til nogle historisk bestemte afgrænsninger med en institutionel inerti, og de er ikke mere vilkårlige end f.eks. SAMDOKs emneopdeling.

Projektpuljer uden forankring i specialinstitutioner vil kunne oprettes og nedlægges som tiderne skifter, hvis der blot findes

et fællesregister, som kan henvise til resultaterne.

Et fællesregister har flere gange været nævnt, og et sådan findes, men det er lige som puljerne af nyere dato. På det omtalte møde i Nyborg blev man også enige om at få etableret et fællesregister, som skulle føres af Nationalmuseets 3. afdeling og som skulle være en hjælp til alle, der arbejder med nyeste tids kulturhistorie.

Registeret skal primært indeholde oplysninger om helheder, miljøer, større samlinger og store genstande samt, hvad der er nok så vigtigt, undersøgelser og større registreringer uden genstandserhvervelser. Formålet er, at man her hurtigt skal kunne orientere sig om, hvorvidt bestemte helheder eller genstandsgrupper er indsamlede og af hvem for blandt andet at undgå overlapninger og unødigt dobbeltarbejde. Der er dog kun tale om et oversigtsregister, hvor man må gå videre i de enkelte museers arkiver, hvis man ønsker mere detaljerede oplysninger. På længere sigt vil registeret også kunne afsløre udækkede områder, så man i tide kan sætte ind med det nødvendige dokumentations- og indsamlingsarbejde.

I 1985 afsluttede vi forarbejdet og udsendte på opfordring af boligpuljen et skema til ca. 100 museer for at få overblik over, hvad der findes af helheder inden for boligområdet. Dette arbejde er endnu ikke afsluttet, men de foreløbige tilbagemeldinger tyder på, at registreret fungerer efter hensigten. Fællesregistreret kan således direkte bruges af puljerne til som her at skaffe sig overblik over et bestående materiale. Herudover vil det kunne fungere som dokumentationsbank for puljernes egne undersøgelsesresultater og på denne måde være med til at få samlet puljernes og de enkelte museers aktiviteter til et helhedsbillede.

Der har været nogen uklarhed over, hvorvidt fællesregisteret overlapper det kulturhistoriske centralregister. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Tværtimod kan det betragtes som en forløber for centralregisteret, som det til sin tid uden større vanskeligheder vil kunne overføres til. I stedet for blot at vente til det bliver vores tur, har vi med fællesregisteret de bedste muligheder for at finde frem til vore egne centralregistreringsbehov og i tide få centralregisteret tilpasset disse.

Måske er frivillige puljer og fællesregister ikke så effektivt et system som det svenske, men det ser ud til at fungere og der synes at være mange muligheder i det – hvis vi bare selv vil. ■

»Vid Sidenvägen«, en sovjetisk nomadeudstilling i Göteborg

98.25 Centralasiens historie
06.56 Sverige

George Nellemann, Nationalmuseet

Udstillingen »Vid Sidenvägen«, som vistes på Göteborgs Historiska Museum i februar og marts, var af Sovjetunionens Videnskabsakademi bragt i stand ved samarbejde med en lang række museer og andre videnskabelige institutioner. En af hovedideerne bag udstilling var, at vi europæere ved meget om lande og kulturerne i øst og vest, men ingenting om de mennesker, som fra begyndelsen (før søfarten tog over) formidlede kontakten: Eurasiens nomadefolk.

Selvfølgelig kalder man ikke en udstilling for Eurasiens nomader, for det navn har ingen appel – men det har Silkevejen. Det så man i Göteborg på besøgstallet, 145.000, og på, at man i perioder måtte lukke folk ind i hold når der blev for mange.

Ad Silkevejen transporteredes også andet end silke, for ad denne karavanerute fra Lilleasien bredte Kristendommen, Islam og Buddismen sig til Kina, og af håndgribelige og betydningsfulde kulturelementer, som kom mod vest sammen med silken, kan nævnes bogtrykkerkunsten og papiret.

Udstillingen hed imidlertid »*Vid* Sidenvägen«, og den handlede ikke om karavanetransport, men om de folkeslag som har boet og bor langs den, i fortid og (næsten) nutid.

Fortiden var repræsenteret ved hunner, oldtyrker og skyter. Mange af de berømte fund fra sovjetarkæologernes udgravninger

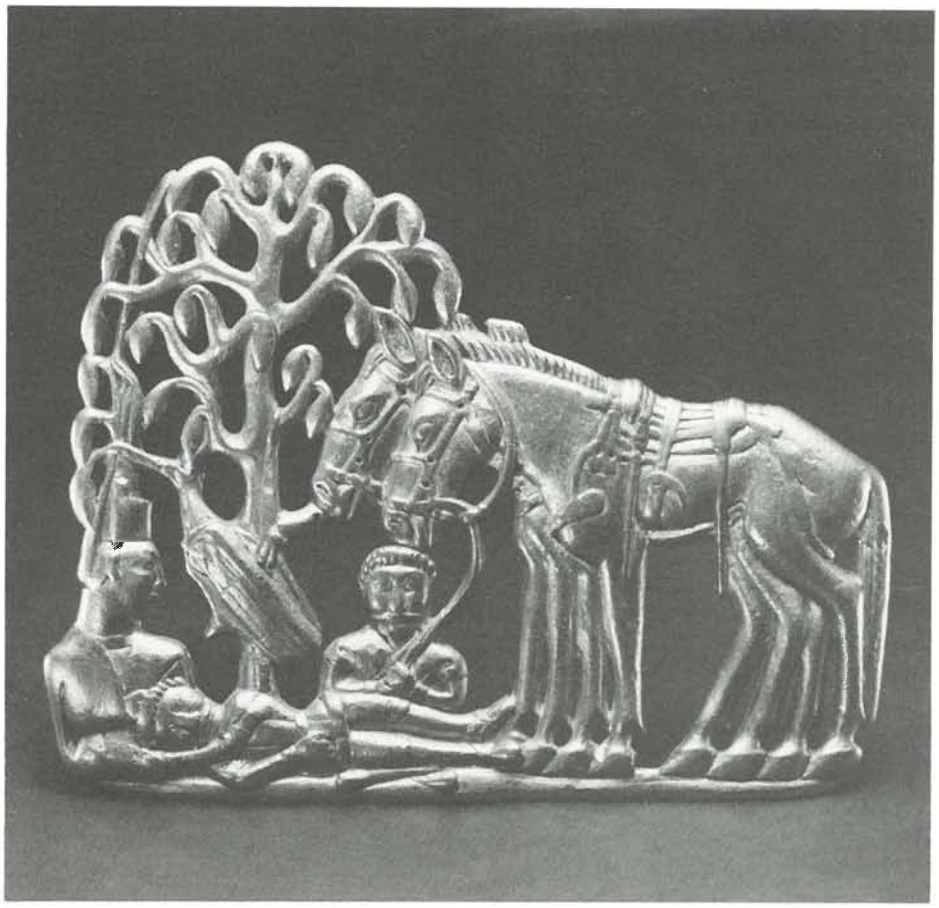

Venstre halvdel af et bæltespænde, tolket som forestillende en hvilepause efter et vel overstået bruderov. Stykket er indgået til Peter den Stores sibiriske samlinger i 1716. Det er af guld og vejer 459,3 gram. Foto: Rauno Träskelin, Helsiniki.

ger blev vist, f.eks. de velbevarede tekstiler fra Noin-Ula (ca. år 0) i Mongoliet. Her fandt man bl.a. et par bukser, som vore sovjettiske kolleger kalder verdens ældste, idet de samtidig påpeger, at det var nomadefolkene, som opfandt bukserne til ridebrug. Et par gamle, brune ridebukser i en montre ved siden af en gammel brun frakke slår ikke meget syn af sig – kun med de tilhørende oplysninger får de publikum til at standse op og betragte dem en gang til.

De skytiske guldsager, derimod, ser ud af noget i sig selv, og et guldspænde der vejer et pund er noget de fleste forstår – eller en hel dragt med guldpailletter, rekonstrueret efter et fund fra ca. 400 f.v.t.

Skyterne hørte hjemme ved den vestlige ende af silkevejen, fra egnene nord for Sortehavet og mod øst, men i deres kunst afspejler de stilarternes vandringer. Fra dem finder man næsten klassisk-græske sager, som f.eks. et kogger af guld til både bue og pile, som det er almindeligt i disse egne af verden. Men finder også en centralasiatisk idyl, der tolkes som billedet af et vel overstået bruderov med en rytter under et træ sammen med bruden, hestepasseren og to heste, og hans bue-og-pilekogger hænger i træet. Denne scene ses på et halvt bæltespænde fra Peter den Stores sibiriske samlinger, hvortil det er indgået i 1716 (2 gange 459 g guld). Og endelig finder man den vilde skyto-sibiriske dyrestil, ikke blot med vilde dyr som yndet motiv, men vild i sig selv, som nogle arkæologer vil påstå vi kan spore helt op til Beringstrædet, og det vil faktisk sige tværs over Asien, diagonalt.

At man ved udvalget af oldsager havde lagt vægt på at vise kunsthåndværkets fineste frembringelser var klart for enhver besøgende, men det var ikke guldet alene, som tiltrak sig opmærksomheden. De smukkeste ting var nok i virkeligheden udskæringer i ben eller træ – træ er jo smukkere end guld – eller de sydsibiriske bronzedolke.

Arkæologien optog ca. en trediedel af pladsen. Herefter var der et spring i kronologien på halvandet årtusinde til den »recente« del af udstillingen, hvori man bl.a. lagde vægt på at vise nomadelivets karakteristika: I den »recente« afdeling lagde man vægt på at vise nomadelivets karakteristika – sager af træ og læder, som tåler at blive transporteret, ridetøj i lange baner og en hel mongolsk filtjurte. Og så naturligvis dragter fra de mange folkeslag langs ruten (og lidt ud til siderne): tyrkiske, mongolske og indoeuropæiske.

Musikinstrumenterne havde deres egen afdeling, og især strengeinstrumenterne var der gjort meget ud af, og det blev understreget, at violinen, forstået som et strengeinstrument der stryges med en bue, faktisk er en centralasiatisk opfindelse.

Langs ruten mødes også religionerne. I nord shamanistiske religioner og i syd Islam og Buddismen, i Tibet i sin yngste form, Lamaismen, med sin tro på »levende guder«, dvs. mennesker, som betragtes som gudernes inkarnationer? Lamaismens rige tempeludstyr og kultgenstande blev vist – med den ejendommelige og ofte også uhyggelige symbolverden.

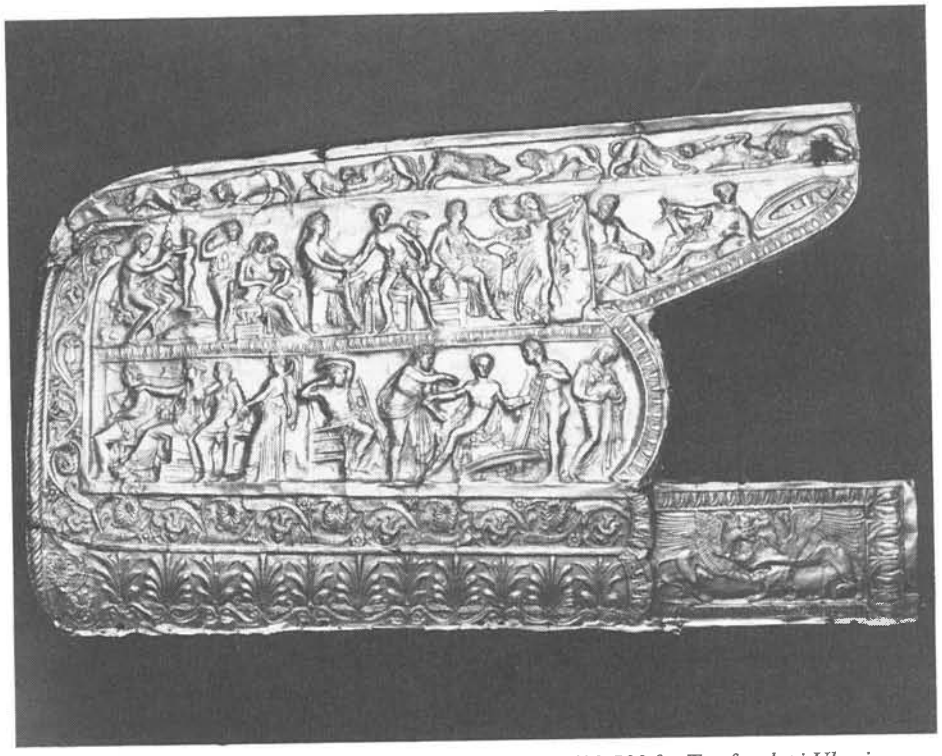

Kogger til både bue og pile. Græsk-skytisk arbejde fra 600-500 f.v.T. – fundet i Ukraine. Foto: Rauno Träskelin, Helsinki.

Islam kom først til byerne langs silkevejen, og spredte sig langsommere blandt nomaderne. Som »missionærer« ude i lejrene optrådte dervisher, der vel nok i vesteuropæisk terminologi kan kaldes islamiske tiggermunke. En hel dervish fra kazakerne var udstillet.

Shamanismen, som var rådende før de nye religioner trængte frem, har dog overlevet – omend ikke ublandet og især nord for vejen og i bjergene. Shamanismen er ikke en religion i sig selv, men en religionsform, i hvilken guder og ånder udsøger sig personer, der formidler mellem de menneskelige samfund og åndernes. Vi oversætter ordet shaman ved åndemaner, og han formidler som regel kontakten i seanser under hvilke han (eller hun) er klædt i en symbolbehængt dragt. I kataloget er der et fotografi af en shaman med tromme fra Altaibjergene, taget i 1930'rne, men at de var i funktion endnu i 1950'erne er en given sag.

Udstillingen kom, trods planer herom i den dansk-sovjettiske kulturaftale, ikke til Nationalmuseet i denne omgang. De sovjettiske kolleger lagde stor vægt på at benytte den som anledning til faglig kontakt og der var således konstant fire sovjettiske etnografer i Göteborg medens udstillingen stod og yderligere 10 ved åbningen og til et efterfølgende seminar.

Noget sådant kunne man ikke finde midler til i Danmark, så nu er de ca. 1000 genstande på vej hjem til museer mellem Leningrad og Alma Ata.

Måske vil det lykkes Moesgaard at få den til Århus i 1988, og hvis det letter på sagen, kan jeg røbe, at vi i vore to etnografiske museer har stort set alt hvad der behøves for at lave den »recente« del af en sådan udstilling, inclusive lamaistiske og shamanistiske dragter og kultgenstande. Vi har flere asiatiske shamandragter end europæiske præstekjoler i vore samlinger, takket være bl.a. vore mange »Centralasiatiske Ekspeditioner« – men det meste er for tiden pakket ned. Vi behøver faktisk kun låne arkæologien for at lave en udstilling, der er lige så flot og righoldig som den på Göteborgs Historiska Museum. Dog er jeg ikke sikker på, at vi har en dervish. ■

Kataloget til udstillingen, som hedder det samme, er på 99 sider med 54 sort/hvide og 23 farvebilleder og to kort. Det er tosproget engelsk/svensk og koster kun 60,- sv. kroner. Interesserede kan købe det ved henvendelse til anmelderen, på tlf. 02-85 34 75.

Sponsor virksomhed – set ude fra et lokalmuseum

06.1 administrationen

Palle Friis, Vendsyssel historiske Museum

For godt en halv snes år siden havde en række museer den oplevelse at få besøg af hr. Spies – nej – ikke ham, den rigtige Spies, men fuldmægtig Spies inde fra rigsrevisionen i København. Han havde fået til opgave, at undersøge lokalmuseernes økonomiske forhold, som sikkerhed for, at statens midler nu blev anvendt på en betryggende vis. Det var netop i disse år rigsrevisionen havde boret i forholdene på det kongelige teater og i Danmarks Radio, til stor fryd for formiddagsbladene og til stor forargelse for en overvejende del af den danske befolkning. Ingen havde formentlig forventning om, at sindene skulle komme i samme oprør ved rigsrevisionens gennemgang af museernes forhold og i hvert fald slet ikke museumsfolkene. – Det skulle komme til at gå helt anderledes – Fuldmægtig Spies havde nemlig sat sig for – ikke alene at undersøge museernes økonomiske forhold, men også at komme med en forklaring på *hvad* der var galt, *hvorfor* det var galt og hvad man kunne gøre for at få forholdene bragt i orden, så dansk museumsverden kunne bringes på ret køl. Spies havde nemlig ved sine indledende undersøgelser, konstateret at nogle museer i forhold til deres budget, havde et meget lille besøgstal og enkelt et uforholdsmæssigt stort besøgstal.

En grundig analyse af disse afvigende museer stod nu øverst på revisionens arbejdsprogram og det faldt i min lod at være den første der skulle lægge museum til – Vi havde på Vendsyssel historiske Museum dengang et bemærkelsesværdigt stort driftsbudget i forhold til besøgstallet, hvilket altså lavede kludder i statistikken.

Hr. Spies arriverede med nattoget fra København og brugte lang tid til at forklare mig den opgave han havde sat sig for at løse og vise mig de til formålet udarbejdede spørgeskemaer, der skulle give ham svaret på, hvorledes museerne ville kunne opnå det maksimale publikumsbesøg for sine driftsmidler.

Herefter brugte jeg lang tid på at fortælle ham om alle de forskellige opgaver der er knyttet til et lokalmuseum i form af indsamling, undersøgelser og bevaringsvirksomhed.

Hertil bemærkede Spies, at dette måske nok kunne være rigtigt, men at det ikke var relevant for hans analyse, når opgaverne ikke kunne fremlægges i form af regulære målbare mængdeangaivelser, således som besøgstallene, der er klart forståelige for enhver.

»De må forstå, Palle Friis, jeg ved hvad det er jeg taler om, for inden jeg kom til revisionen, var jeg ansat i 7 år inden for reklamebranchen«.

Efter denne replik opgav jeg videre forsøg på forklaringerne og tilbød i stedet at køre hr. Spies rundt til en række andre museer i landsdelen, i håb om, at han så selv, ville konstatere at museernes virksomhed var mere kompliceret og nuanceret og helt umulig at analysere gennem de udarbejdede spørgeskemaer.

Vi startede helt fra nord, dels for systemets skyld, og dels fordi Skagen Fortidsminder var krydset af i hr. Spies' liste, som et af de steder hvor han måske kunne finde en løsning. Skagen Fortidsminder havde nemlig på dette tidspunkt landsdelens største besøgstal og samtidig et driftstilskud på få tusinde kroner om året.

I Skagen blev vi modtaget med vanlig gæstfrihed af museets formand og leder, den gamle Chr. Thagaard, der bød på stor og lækker frokost.

Efter den sidste bid, halede Spies sine skemaer op af tasken og begyndte sit forhør: »sig mig nu hr. Thagaard – hvor mange særudstillinger laver de på Skagen Fortidsminder om året?« Thagaard så ud, som nogen havde dunket ham på maven og svarede med fast stemme: Vi laver aldrig særudstillinger«.

»Men hvor mange plakater trykker De så om året?« »Vi laver aldrig plakater«.

Spørgsmål for spørgsmål – punkt for punkt blev skemaerne gennemgået: Annoncerer de i avisen? Har de reklameskilte rundt i byen? Har kustoderne uniform? og så videre og så videre. For hvert spørgsmål rettede Thagaard sig mere og mere op i stolen og stemmen blev mere og mere bestemt. Ingen skulle i hvert fald komme her og beskylde ham for at smide penge ud til den slags unødvendigt pjat. Til sidst var alle skemaer udfyldt med lutter minusser, uden at Spies havde opdaget noget som helst om, hvorledes tingene hang sammen, og i sin kvide spurgte han: »Jamen hr. Thagaard – hvad tror De selv er hemmeligheden – Hvorfor kommer der så mange mennesker på Deres museum«? Thagaard sad længe og stirrede Spies alvorligt ind i øjnene.

Så lænede han sig svagt over mod ham og afslørede med afdæmpet stemme sin hemmelighed: »Det er på grund af mund til mund-metoden«!

Det lykkedes mig ikke at overbevise Spies om, hvorledes tingene hang sammen, mens han var i Vendsyssel, og han drog videre ned gennem Danmark på museumsbesøg hos alle de mest hårde baner af museumsledere, som jeg kunne komme i tanker om at foreslå.

Rygterne om hr. Spies' Danmarksrejse bredte sig foran og bag ham, som ringe i vandet. På flere museer udartede besøgene sig til noget, som nærmest kan karakteriseres som voldsomme optrin, men ingen steder lykkedes det Spies at finde museernes hemmelighed, og ingen steder lykkedes det at få forklaret ham, at museerne ikke bare kan gøres op i besøgstal.

Hele sagen blev heldigvis til sidst taget op på et højere plan, og efter en række forhandlinger mellem repræsentanter for Statens Museumsnævn og revisions-departementet blev Spies' museumsanalyse til et ukommenteret bilag i beretningen over revisionsdepartementets virksomhed.

Hvor i alverden vil jeg nu hen med denne historie? Den har jo ikke noget at gøre med emnet sponsor virksomhed? (Som vi skal diskutere?) Og det har den så måske alligevel. Jeg har nemlig spekuleret over, hvilket resultat der ville komme ud af en ny revisionrejse med en ny hr. Spies, hvis den blev foretaget i dag. Rejsen dengang fandt jo sted mens det endnu var de gode gamle dage – siden er situationen jo unægtelig strammet til og en række museer har, for at klare den betrængte økonomi, følt sig både foranlediget og berettiget til at sætte entreen for et museumsbesøg i vejret. »Herregud – skulle et museumsbesøg ikke være lige så meget værd, som en pakke cigaretter? Eller som en tur i biografen? Det er da to argumenter som er til at forstå i dagens Danmark – eller er det? For mig er sammenligningerne lige så absurde som spørgsmålet om, hvad der er højest: – Rundetårn eller det høje C«.

Men ikke alene er det absurd at sammenligne museumsbesøg med biografbesøg og cigaretter. Det er meget værre, at filosofien har været med til at sætte en udvikling igang, hvis konsekvenser vi nu, så småt begynder at skimte.

En række af vores museer har i dag et meget stort besøgstal, som de enten har fået foræret i kraft af deres geografiske beliggenhed eller som de selv har skabt igennem dygtighed og ihærdig indsats. – For disse museer har cigaretfilosofien åbnet for en ny og givtig kilde, som – har det vist sig – at det er meget nemmere at få til at springe endnu højere, end det at få politikerne til at punge ud med penge til regule-

ring af de årlige driftstilskud.

Prisen på en pakke cigaretter stiger jo heldigvis regelmæssigt, så sammenligningen er fortsat god nok, og er dette alligevel ikke nok, så drejer det sig blot om, at finde nogle nye særudstillingsemner der »sælger« – så vælter pengene ind i stride strømme i museets betrængte pengekasse.

Misforstå mig nu ikke – Jeg synes der er skabt en række aldeles fremragende særudstillinger på nogle af vores store museer igennem de senere år. Udstillinger der i meget høj grad har været til inspiration for os andre og med til at vifte støvet væk af museumsbegrebet i publikums øjne. Nej *det* som bekymrer mig er filosofien, at museerne må intensivere deres særudstillingsvirksomhed og sætte besøgsentreen i vejret for at klare stigende udgifter til museernes årlige drift. – Hvad vil der ske i de kommende år, når filosofien udvikler sig og når helt ind til politikernes bevidsthed?

Museerne med det store publikumsgrundlag vil næppe få problemer at slås med i den henseende. De vil hastigt vokse sig større og større, hvad så nok fører til en række andre og helt anderledes problemer.

De mellemstore museer, blandede landhandler som den jeg selv kommer fra, vil – under pres af de store museers udstillingssucceser og af den økonomiske situation, forsøge at være med i ræset. Denne indsats vil kræve omfattende omprioritering af museernes arbejdsopgaver og det økonomiske resultat vil, for en række museer, trods ihærdigt slid, være en skuffelse, fordi publikumsgrundlaget har sine naturlige begrænsninger på grund af museernes geografiske placering.

Og de små museer? Hvorledes vil de små museer gribe sagen an? – Enten forsøger de også at være med i ræset, så godt de formår eller også opgiver de på forhånd og koncentrerer sig om de opgaver, som de egentlig er skabt for at varetage, i den udstrækning bevillingerne rækker til. Hvad enten de vælger den ene eller den anden mulighed, så tror jeg de små museer vil stagnere i løbet af nogle år og at mange af dem vil visne, af mangel på politisk forståelse for tilstrækkelige bevillinger.

Nogle i forsamlingen finder nok, at jeg overdramatiserer situationen, og at jeg benytter lejligheden til at male fanden på væggen – lad os håbe de har ret – selv tror jeg det ikke.

At biografbilletsyndromet *får* politiske konsekvenser kommer nok allerbedst til udtryk i vores forhenværende kulturministers bestræbelser for at indføre publikumsentré ved Nationalmuseet og ved Statens Museum for Kunst, for at rette op på de to museers betrængte økonomi. Som argument for en publikumsentré fremfører ministeren, at det er urimeligt *ikke* at opkræve entre ved statsmuseerne, når man gør det på de statsstøttede museer i provinsen!

Nu har jeg brugt megen tid til at udtrykke bekymring over museernes forsøg på at klare driftsøkonomien gennem entréindtægter. Til gengæld behøver jeg ikke at bruge så mange ord for at fortælle, at jeg nærer præcis den samme bekymring, når museerne vil benytte sponsorering til det samme formål, – og misforstå mig nu heller ikke denne gang. Jeg synes det er glimrende at museerne og erhvervslivet »handler« med hinanden, når blot det drejer sig om »handel« om løsning af helt konkrete, afgrænsede opgaver. En sådan handelsvirksomhed har vel egentlig også eksisteret lige så længe der har eksisteret museer. Nogle af vores fornemste kulturskatte er tilvejebragt med bistand fra erhvervslivet og store og betydningsfulde undersøgelser og udstillingsprojekter er blevet gennemført.

I mange museumsgenerationer har erhvervslivets udbytte af »handelen« med museerne været et lille skilt med »skænket af«, nederst på guldrammen eller montren eller »udgivet med støtte af« i petit på bagsiden af titelbladet. De senere år har vist os en række mere markante eksempler på »handelsvirksomhed« som man så kan lade sig inspirere af, krølle tæer eller hidse sig op over. Jeg bryder mig bestemt ikke om alle eksempler og jeg synes at nogle museer og museumsfolk har været på grænsen af, hvad selvrespekten burde kunne bære. Men – som sagt. – Det gør ikke så meget, *når blot det drejer sig om konkrete opgaver der afsluttes og ikke om museernes almindelige drift.* Når det er afsluttede konkrete opgaver, kan museerne gøre erfaringer – og fortryde, uden at fejldispositionerne klæber til museet og museumsverdenen til evig tid. At *erhvervslivet* trækker sig ud af handelen, hvis historien ikke er god nok, behøver vi ikke at bekymre os om. Det skal de nok finde ud af. Men det er betydningsfuldt at museerne kan gøre det samme, når det viser sig at man har været for langt ude eller at sponsor måske er et tvivlsomt foretagende, der ønsker at købe sig et respektabelt image.

For ikke så længe siden vedtog Folketinget den første egentlige lov om danske museer, hvor alle museer, statslige som statsstøttede forpligtes til i samarbejde at tage vare på vores fælles kulturarv, og gøre den tilgængelig for publikum.

Med denne lov pålægges museerne for første gang en række klart formulerede samfundsopgaver.

Det er af meget væsentlig betydning at vi fastholder politikerne i, at det også er en samfundsopgave at betale for at få disse opgaver løst. Skal danske museer til at omprioritere deres opgaver og kaste sig ud i et omfattende formidlingsræs – ikke for formidlingens skyld, men for at kradse penge ind til driften, har vi selv været med til at udhule den lov om et fælles museumsvæsen, som vi gennem mange år har kæmpet for at få gennemført.

Kære store museer. Kære store brødre og søstre – vi under Jer af hjertet den medgang i har haft de senere år i form af store udstillinger. Vi luner os lidt i kanten af Jeres succes og glæder os – som gode familiemedlemmer over at det går Jer godt. Vi synes også det er helt rimeligt at det er Jer der har nemmest ved at få snabelen ned i pengekassen hos de store erhvervsvirksomheder, der nok kan se der er forskel på effekten af et publikumsbesøg på trehundredetusinde og så et på kun tohundrede og femogtredive. Men vi beder Jer indtrængende om ikke at lade succesen stige Jer til hovedet. Giver I, med Jeres succes politikerne det indtryk, at man kan privatisere museernes drift ved at gøre os til en del af underholdningsindustrien, så varer det ikke ret mange år, før I ikke har en skare af små søskende til at hjælpe med alle de opgaver der *skal* klares, omme i baghaven og ude i vaskehuset.

Måske er der allerede nogle søskende, som er kommet så langt hjemmefra, at jeg ikke kan tale til dem om betydningen af et familiefællesskab.

Til dem har jeg kun dette at sige: *Tro ikke at Jeres tilværelse og fremtid er sikret ved Jeres handel med erhvervslivet.* I har en god vare som falder i kundernes smag – for øjeblikket. Men kundernes smag er et begreb som dirigeres af en række kyniske og meget velovervejede markedsmekanismer der blandt andet *hele tiden* kræver nyt – nyt og nyt for at fastholde interessen hos forbrugerne. Falder interessen for varerne, så falder prisen og hvad så?

Til sidst vil jeg gerne sige, at jeg synes DKM fortjener ros for dette kursus, at have sat gang i debatten om museernes forhold til reklamer. Alt for længe har vi – pænt og velopdragent – undladt at tale om reklamefinansiering, med det resultat, at vi måske nu – billedligt talt – var lige ved at blive taget på sengen – uden selv at få ordentlig fornøjelse ud af det.

Lad os nu holde debatten i gang, så vi får en bevidst holdning til fænomenet og ikke bliver voldtaget, således som sporten er blevet.

Og så til aller sidst: Må alle gode kræfter – med Statens Museumsnævn i spidsen – arbejde for at *fastholde – at det er en samfundsopgave, at tage vare på vores fælles kulturarv og fastholde, at den fælles kulturarv bør være frit tilgængelig for os alle.*

■

At samle på plakater

75.6 Plakatkunst

Danmarks ældste plakatsamling i Kunstindustrimuseet

Mirjam Gelfer-Jørgensen, Kunstindustrimuseet

I en tid, hvor reklamens magt synes mere påtrængende end nogensinde, hvor den endog trænger ind på kulturlivets og videnskabens domæne på godt og ondt, og hvor mærkevarer er det, der gør os alle lykkelige, skulle man vel tro, at de traditionelle reklamemidler var veget for TV-reklame og annoncekampagner. Men der investeres ikke mindre i plakaten nu end dengang i dens storhedstid. Og selv om stilen er en anden, er virkemidlerne de samme både for den fotografiske reklame i off-set som for den litograferede eller silketrykte kunstnerplakat. Når plakaten har kunnet holde stillingen i det udbud af nye virkemidler, synes især to faktorer at have haft betydning. Plakaten udsiger sit budskab klart, enkelt og ofte særdeles effektfuldt, hvorved den netop har en større gennemslagskraft end så mange andre af reklamens virkemidler. Dens visuelle effekter er nærmest ubegrænsede og når ud til alle grupper i befolkningen. Det er den mest populære billedkunst, vi har, hvilket reklamens folk selvfølgelig arbejder med. Plakaten har også for kunstneren vist sig at være et visuelt medium uden lige. Den kunstnerisk gennemarbejdede reklameplakat tiltaler et meget bredt publikum og er nok den plakattype, der sælger sin vare bedst. For kunstneren er det tillige det medium, hvor han får flest mennesker i tale. At det ved siden deraf for mange kunstnere har vist sig at være kilden til indtjening, skal ikke belaste plakaten. Plakaten er mange menneskers første møde med billedkunst – ikke mindst på grund af dens ringe pris. En plakat, der fænger, erhverves nemt, uden at man behøver grundige overvejelser. Bliver man træt af den, rulles den sammen eller smides væk.

Og netop dette, at den smides væk, når et nyt bilmærke, en ny forestilling eller en ny udstilling et par måneder efter har gjort den uaktuel, giver os plakatsamlere nogle ganske særlige problemer.

Man skal måske ikke undre sig over, at man ind imellem møder mennesker, der udbryder: findes der også et bibliotek! Bag en beskeden, gråmalet dør, diskret anbragt i det yderste hjørne i indgangsfløjen til Kunstindustrimuseet ligger bibliotekets læsesal. Kun et lille kooje i døren (som man først ser, når man står foran det) lokker med et kik ind i nye rum. Læsesalen, besjælet af samme ro, orden og kølighed som museumssalene, er som disse indrettet af Kaare Klint. Her lokkes ikke med gode tilbud; men forskningsbibliotekets faste publikum sætter stor pris på den atmosfære, der råder i læsesalen. Men man åbner ikke den grå dør, medmindre man har et ærinde derinde.

En endnu fjernere verden ligger på loftet. Og en helt anderledes. Store, højloftede lokaler, nogle med synlig tagkonstruktion, nogle med ovenlysvinduer og andre med hyggelige kviste ud mod Grønnegårdens træer, nogle lyse og varme andre dunkle og kølige som f.eks. bogmagasinet. Her ligger også fotografens atelier og det gamle bogbinderværksted, som i disse sparetider kun er et levn fra fortiden. I den anden ende ligger tekstilsamlingen og midt i fløjen Billedsamlingen og Plakatsamlingen. I den anden fløj, den ud mod Sct. Ansgar, en lige så fascinerende verden med magasiner og studiesamlinger. Her er altid koldt, koldest på møbelmagasinet, der har sin egen let krydrede lugt. Er der noget så fascinerende som museumsmagasiner, hvor høj og lav står ved siden af hinanden uden rangs anseelse. Måske burde museerne ligesom andre offentlige institutioner åbne deres gemmer en dag om året og lade publikum gå bag kulisserne for at se aktørerne – og se at et museum er mere en et par udstillingssale. Selv er jeg blevet forbløffet over »folks« opfattelse af, hvad museumsarbejde omfatter, selv hos de mennesker, der regelmæssigt går på museum og på udstillinger. At holde sig diskret tilbage i dagens Danmark nytter nok ikke noget.

Det er her på loftet over bibliotekets læsesal at Kunstindustrimuseets Plakatsamling har til huse. Det er nok en af Europas ældste plakatsamlinger og den afspejler

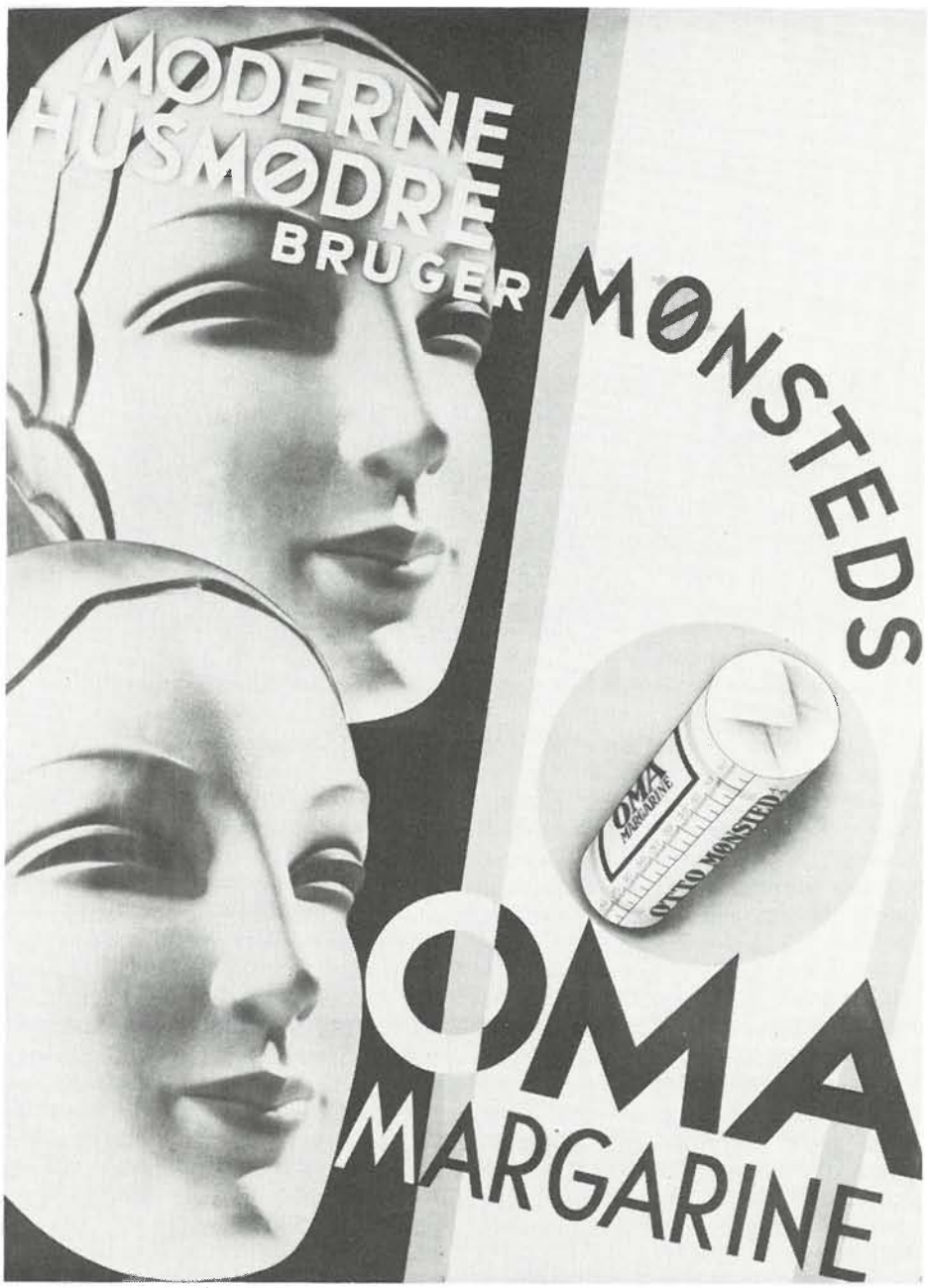

Tage Werner, 1930. Moderne Husmødre bruger Oma Margarine. Foto Ole Woldbye, Kunstindustrimuseet.

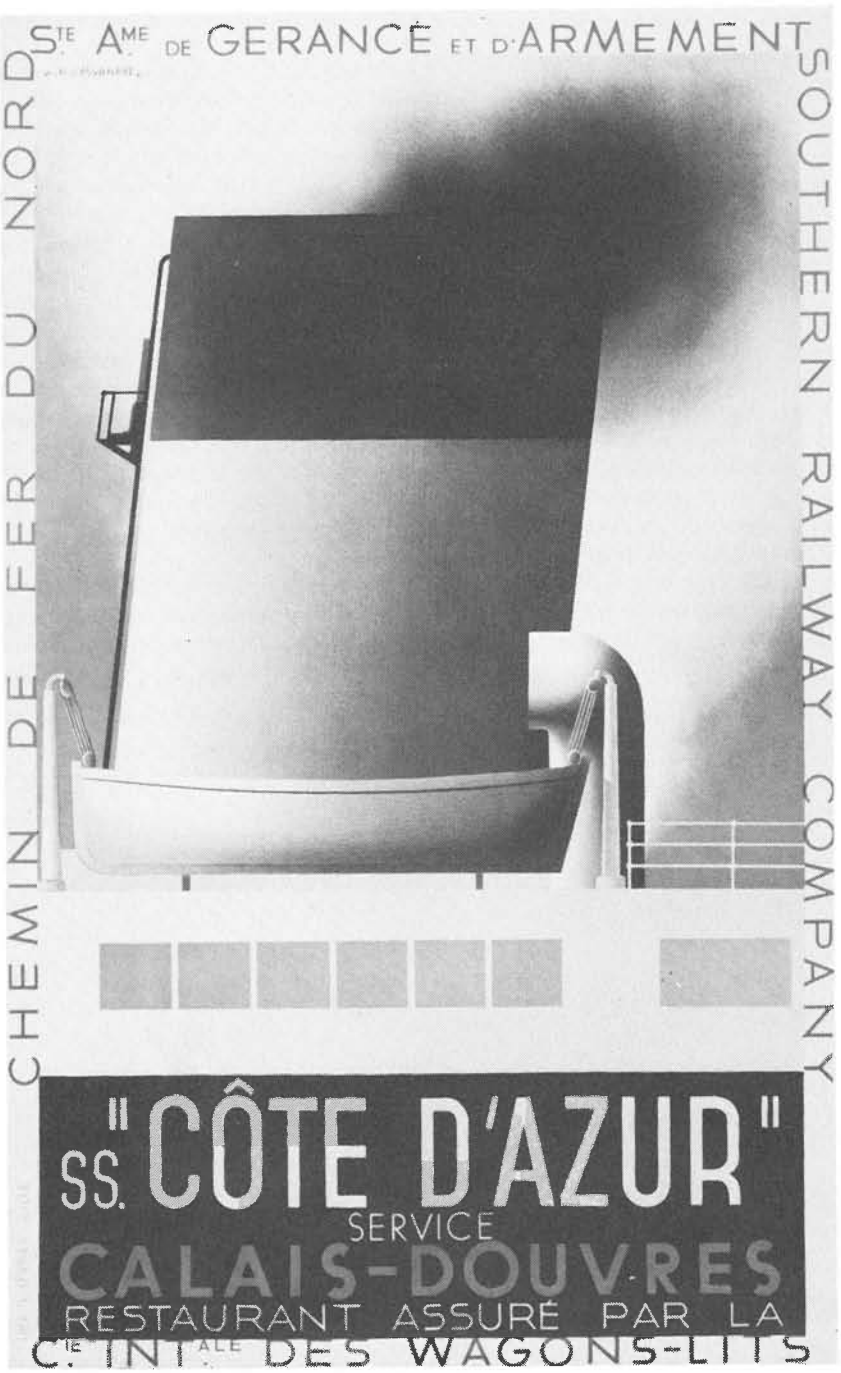

A. S. Cassandre, 1931. SS. »Côte D'Azur«. Foto Ole Woldbye, Kunstindustrimuseet.

klart den bredde, museet fra første færd anlagde i sin indsamlingspolitik. De retningslinier, man dengang fandt tjenlige, dækker stort set de områder, vi nu godt hundrede år senere, finder relevante for det man dengang kaldte anvendt kunst og som vi idag taler om som kunsthåndværk, kunstindustri og industriel design.

Allerede året efter åbningen, i 1896, afholdt museet sin første udstilling af »Moderne Plakater, Lithografier og Tapetpapirer«. Siden da er Plakatsamlingen vokset stødt og roligt. Netop plakatkunstens fædre, en Toulouse-Lautrec, en Jules Chevet bliver gerne fremhævet som et tyngdepunkt i samlingen. Men også den næste periode, mellemkrigsårene, som i disse år atter er i søgelyset, er fyldigt repræsenteret. De russiske plakater fra revolutionen og frem til 40'erne kan ses i et bredt udvalg. De danske plakater udgør selvsagt et særligt ansvarsområde og alle vore plakatkunstnere, de gamle som de nye, findes i samlingen, for nogles vedkommende med næsten komplette samlinger. Og sådan kunne man blive ved.

Den bredde, der fra grundlæggelsen i 1890 har ligget i bibliotek og billedsamling som museets dokumentationsafdeling – ikke bare for de genstande, der fandtes i museet – men for dansk kunsthåndværk, – industri og industriel design, er ideelt set tosidig, idet udenlandske forbilleder skulle indsamles med henblik på dokumentationen af ældre genstande, men også samtidig udenlandsk i form af bøger, billeder og originalværker som f.eks. plakater, som inspiration for de danske kunstnere og håndværkere. Som følge deraf er der i princippet næsten ingen grænser for hvilke plakater, vi samler på. Ikke blot indsamles plakaterne for deres egen værdi qua plakat, men plakater indsamles endvidere som et supplement til samlingen i lighed med udstillings- og salgskataloger. I flæng kan nævnes plakater for industriel design, som et af de store områder, med alt fra skibe til emballage – eller plakater for beklædningsindustrien med alt fra kondisko til international hårmode. Dertil kommer kunstnerplakaterne med et lige så bredspektret udsnit af vort samfund forskelligartede manifestationer med politik, musik, forurening og kunst – ikke at forglemme.

Som ethvert kunstmuseum foretager vi et valg ud fra en række kriterier, hvor det dokumentariske og æstetiske vejer tungest. Efter sortering er arbejdsgangen den, at plakaten indføres i accesionsprotokolen og derefter katalogiseres den på mindst tre kort, nemlig ét til kunstnerkartoteket, ét til kartoteket over trykkerier og mindst ét til emnekartoteket. Selv om mange plakater tilsendes os – og det gælder først og fremmest museums- og udstillingsplakater – kræver indsamlingen et stort opsøgende arbejde i mange forskellige retninger. Med institutioner som Det kgl. Teater og miljøministeriet har vi fået faste aftaler om tilsendelse af plakater, det samme gælder en række kunstnere og trykkerier. Men både dette og kontakten til udenlandske kunstnere og firmaer kræver en omfattende korrespondance, baseret på de informationer, vi kan hente i internationale plakat- og designtidskrifter. Hertil kommer udveksling af dubletter med andre landes plakatmuseer. Til alt dette arbejde råder Danmarks officielle plakatmuseum over en timelønnet, ikke videnskabelig uddannet medarbejder i 800 timer om året! Dertil kommer dog de to forskningsbibliotekarer, der deltager i noget af arbejdet såsom sortering og den opsøgende virksomhed, ved siden af arbejdet i bibliotek og billedsamling. Derfor priser vi, lige som alle andre museer, jobtilbudsordningen, som bliver den eneste reelle chance for at kunne følge med i det indsamlingsarbejde, som på grund af plakatens karakter ikke kan vente til næste år. I løbet af sidste år fik vi således, først gennem jobtilbudsordningen og senere gennem to bevillinger fra Statens Museumsnævn, etableret en lang række kontakter til udenlandske kunstnere og firmaer (hvilke nu skal følges op), og i år foretager en anden langtidsledig magister en oversættelse og revision af gamle oversættelser af vore mange sovjettiske og polske plakater. Plakatsamlingen har i øvrigt i løbet af de sidste to år gennemgået en revision.

Samtidig med at vi således »udvidede« vort indsamlingsområde med nye tidstypiske varer og problemstillinger som f.eks. forurening og kvindesag, i overensstemmelse med grundlæggernes intentioner, søgte vi at indskrænke det gennem aftaler med andre plakatindsamlende institutioner. I oktober måned indkaldte vi til møde for om muligt at afgrænse de forskellige revirer fra hinanden. Selv om det må være enhver samlings mål at blive så righoldig og omfattende som mulig, er der i høj grad en række praktiske forhold, som må tages i betragtning. For vort vedkommende er

disse mangel på personale, mangel på moderne udstyr til opbevaring af plakaterne, mangel på midler til konservering – de to sidste mangler er totale. Og dette er jo ikke ukendte begreber for de andre samlinger.

Hvor det er Kunstindustrimuseets plakatsamlings opgave at indsamle på tværs af lande og emner, afgrænses de fleste af landets øvrige plakatsamlinger efter emne. Det gælder Teatermuseets og Filmmuseets samlinger, ligesom det gælder for Folketingets bibliotek, Frihedsmuseet og Arbejdermuseet. Inden for disse institutioners emneområde indsamles så fuldstændigt som muligt, ikke mindst hvad det danske angår. Vi samler selvsagt også på både politiske og teaterplakater, men kan nu tillade os udelukkende at tage hensyn til plakatens kvalitet, dens æstetiske værdi fremfor dens dokumentariske. På mødet redegjorde førstebibliotekarerne for danske afdeling og kort- og billedsamlingen ved Det kgl. Bibliotek for pligtafleveringsspørgsmålet. Loven fra 1927 om pligtaflevering omfatter ikke entydigt plakater, idet løse billeder og reklameartikler er undtaget. Endvidere gælder det for Det kgl. Bibliotek som for en række af de andre plakatsamlinger, at der ikke findes et udbygget kartotekssystem til plakatsamlingerne – og dette er en alvorlig mangel, plakaters størrelse og papirkvalitet taget i betragtning. Derfor anser vi det som en af vore væsentligste opgaver, at kartoteket hos os er à-jourført.

Som det fremgår af dette, må det af flere grunde være ønskeligt, at så mange institutioner som muligt indgår i et samarbejde om indsamling og registrering af plakater. Der har i det sidste års tid i pressen været forlydende om, at vi ikke har et dansk plakatmuseum. Som man vil forstå af det foregående, er dette dog en sandhed med modifikationer. Ganske vist har Kunstindustrimuseets Plakatsamling ikke sin egen bygning, og permanente udstillingslokaler tillader økonomien næppe foreløbig. Der er dog ingen tvivl om, at man både herhjemme og i udlandet betragter denne samling som det danske plakatmuseum, ikke mindst på grund af den helt enestående samling af hovedværker inden for plakatens historie. Landets økonomi tillader på ingen måde, at man andetsteds skulle påbegynde indsamling af plakater fra den første del af vort århundrede. På den anden side hverken skal eller vil vi have eneret på indsamling af plakater – dels er sigtet forskelligt fra institution til institution, dels er det altid en sikkerhed om en plakat findes i flere eksemplarer. Hvad vi ikke skal, er med de få midler, vi har, at konkurrere med hinanden eller samle dobbelt ind. Et resultat af mødet i efteråret blev, at vi i løbet af den kommende tid vil forsøge at få lavet en folder til brug for lånere med praktiske oplysninger om, hvor der findes plakatsamlinger, hvilke områder, de repræsenterer og hvilke katalogiseringssystemer, de har.

Lad da denne kortfattede oversigt over glæder og problemer ved plakatindsamling munde ud i en henstilling til de plakatsamlinger, vi ikke havde kendskab til, om at henvende sig til undertegnede, såfremt man vil deltage i dette arbejde, og til andre i al almindelighed om at plakater af enhver art, gerne modtages enten til indlemmelse i samlingen eller til videregivelse til andre plakatsamlinger. ■

»Den grønne registrant«

ob museumsregistrering
06.1 registrering

Anmeldelser – en dansk og en svensk

Viggo Petersen,
Aalborg historiske Museum

Så kom den da omsider, den længe ventede nye udgave af den »grønne registrant«. Smukt trykt og i pænt bind – grønt, selvfølgelig.

Den »grønne registrant«, eller som den egentlig hedder: Saglig registrant for kulturhistoriske museer, blev udarbejdet af Svend Jespersen i 1940 og dengang udsendt til museerne i stencileret form. Dens hovedprincip, at ordne genstandene efter deres brug inden for et system, der skulle omfatte alle menneskelivets foreteelser, er genialt, men det viste sig hurtigt, at udgangspunktet i den førindustrielle bondekultur i for høj grad havde præget resultatet, og før den første trykte udgave kunne udsendes i 1954, måtte man foretage adskillige rettelser og tilføjelser. Siden da har vores opfattelse af mangt og meget i livet og ikke mindre i hvad museerne bør interessere sig for, ændret sig, så at en ny revision i høj grad var ønskelig. Eksempelvis er overgruppen »forlystelsesliv« nu blevet omdøbt til »fritids- og forlystelsesliv og udvidet i overensstemmelse hermed, så at alle de nye aktiviteter, der knytter sig til fritiden, kan finde en rimelig plads.

Nu er det jo naturligvis ikke sådan, at nye foreteelser ikke kan indpasses i gamle grupper. Tværtimod burde systemet være så rummeligt indrettet, at det altid skulle kunne lade sig gøre, men det er naturligvis et uopnåeligt ideal, og derfor kan revisioner være nødvendige. En betydelig forbedring er det, at undergrupperne med bogstavet a nu ofte er blevet reserveret til emnet i almindelighed: »landbrug i almindelighed«, »husbygning i almindelighed«, »handel i almindelighed« o.s.v. På den måde bliver der plads til mange ting, der tidligere var vanskelige at anbringe. Men princippet er ikke gennemført, og G 4 a er f.eks. ikke »mål og vægt i almindelighed«, en undergruppe man nok skulle kunne få brug for, men som tidligere »længdemål«.

En anden måde at gøre systemet fleksibelt på ville være indførelsen af diversegrupper, men det er kun undtagelsesvis sket: »andre måleinstrumenter«, »andre huse« og »andre beklædningsdele«. Hvorfor har man mon ikke i meget højere grad benyttet sig af denne mulighed? Da disse undergrupper skulle stå sidst, ville de ovenikøbet ikke bringe uorden i de øvriges betegnelser, sådan som alle almindeliggrupperne gør.

De fleste ændringer består af mindre rettelser og tilføjelser, men helt omarbejdet er dragt-afsnittet, hvor man har opgivet den umulige inddeling i almue- og højere stands dragter. Den tidligere henvisningsgruppe for tekstiler er udgået, og bogstavet, M, er i stedet anvendt til den nye hovedgruppe »kropsudtryk«, der på den måde er kommet til at stå lidt umotiveret mellem »tekstiltilvirkning« og »dragt og smykker«.

En sammenligning mellem den gamle og den nye udgave må absolut siges at falde ud til den nyes fordel. Ændringerne synes alle berettigede og logiske, men om de er tilstrækkelige, vil først den praktiske brug vise. En væsentlig lettelse i brugen vil det stærkt udvidede register sikkert vise sig at være. Fra kun at omfatte gruppebetegnelserne, er det blevet til et stikordsregister med mere end seksdobbelt omfang. Endelig er der nu som bilag vedlagt et løst hæfte: Vejledning ved indføring af museumsgenstande i kulturhistoriske museer«.

Det er ovenfor omtalt, at der ikke alle steder, hvor det havde været muligt, er oprettet en undergruppe til det pågældende emne i almindelighed. Årsagen til denne tilbageholdenhed er dog klar nok, og i kommentarerne til revisionen gør udgiverne opmærksom på, at man har villet undgå for mange rettelser i eksisterende kartoteker. Mange rettelser bliver der nu alligevel. Lad os se på Aalborg Historiske Museum som eksempel. Her har man to sæt af registreringskortene, idet det ene står i nummerorden, medens det andet er ord-

net i grupper. I alt er der, løseligt optalt, 25.500 kort, og efter en ligeledes løselig gennemgang skal gruppebetegnelsen rettes på mere end en trediedel af dem, d.v.s. på 8-9.000 kort! Nogle undergrupper har kun skiftet et tal eller bogstav, medens indholdet er det samme. Her kan man blot tage alle kort i gruppen op og rette dem uden videre, men bagefter skal man alle de de tilsvarende kort rundt omkring i det nummeriske kartotek og rette dem på samme måde, og endelig skal man have fat i alle henvisningskort. Meget besværligere bliver det, hvor gruppen har fået helt eller delvis ny afgrænsning, for her må man desuden for hvert enkelt kort overveje, hvad der nu skal stå som gruppebetegnelse. Alle genstande, som er erhvervet i nyere tid, har et journalnummer. En oversigt over journalnumrene findes i et plankartotek, hvor der er genstandslister, som skal rettes. Desuden må man se efter i de tilhørende sagslæg, fordi der også her kan være henvist til gruppebetegnelser. Hvor lang tid vil der mon gå med på den måde at gennemgå 8-9.000 kort? Bagefter er der så museets ikke ubetydelige samling af gamle bøger, der også er ordnet efter den »grønne«.

Det er ret uoverskueligt, men selvfølgelig bør det gøres. En trøst er det derfor, at det efter alt at dømme vil blive mere tilfredsstillende at arbejde med kortene efter de reviderede retningslinier.

Göran Rosander

»Artbestämningen« av kulturella fenomen är viktig för all antropologisk forskning. Varje klassificering är överläggen kaos, säger Lévi-Strauss. Den nya utgåvan av *Saglig Registrant* (SR) är därför en viktig händelse för danskt museiväsen och väl också för bild- och traditionsarkiven.

Boken har tydlig och effektiv layout och många hänvisningar. Den är också bunden i ett mycket slitstarkt band, som säkert håller för många års flitigt bruk. Som *föremål* är den föredömlig. Men som redskap?

Följande reflexioner gör jag från en teoretisk utgångspunkt. Kanske skjuter min kritik över målet, kanske är systemet betydligt lättare och vettigare att bruka än vad det verkar för en utomstående.

Som svensk ligger det nära till hands att jämföra registret med det klassifikationssystem som allt fler svenska museer börjat tillämpa sedan 10-15 år, »Outline«. Det är uppbyggt av Human Relations Area Files i New Haven, USA, och heter »Outline of cultural materials«. En svensk utgåva finns, den senaste kom 1980 (fristående register 1981) och kallas *Översikt över kulturinventariet.* Bearbetningen har gjorts av Kerstin G:son Berg, som då arbetade vid Nordiska museets s.k. Nomenklaturundersökning. I *Svenska museer* 1982:1 finns en viktig uppsats av henne, där hon redogör för principer m.m.

Systemet gjordes ursprungligen för HRAF:s samling af excerpter av etnologisk och socialantropologisk litteratur från hela världen. Det innebär att det är väl genomarbetat – *alla* kulturelement, företeelser och tillstånd måste täckas. »Outline« har visat sig användbart för såväl föremål som bilden och verbal information. Var företeelse får ett realnummer. I sin svenska utformning har det 637 tresiffriga ämnesgrupper, som kan byggas ut enligt decimalsystemet. Museer som specialiserat sig på vapen har faktiskt finfördelat sina typer så mycket att de fordrar 10-12 siffror. Mera normalt är 6-8. Mindre museer klarar sig med 4-5.

Kerstin Berg pekar på att de principer som format systemet är verksamhetsarten, omständigheterna, den eller de handlande personerna, objektet för handlingen, medlen (dvs. redskap o.dyl.), målsättningen och resultatet.

Jag har så pass utförligt uppehållit mig vid detta konkurrerande system för att ge relief till det följande.

I en kommentar framhåller utgivaren av SR att man tvingats behålla »nedarvede inkonsekvenser« för att brukarna ska slippa göra för många ändringar i sina kartotek. Det innebär i klartext att systemet forfarande är ett lappverk. Vissa grupper, t.ex. »Fritid«, har visserligen byggts ut för att täcka dagens verklighet, men andra sektorer har inte fått samma förmån, »Undervisning« och »Religiös tro« t.ex.

En huvudgrupp heter »Næringsliv«. Där återfinns dock inte de i dag så vanliga servicenäringarna, utan dessa ligger under »Stat og samfund«. »Handel« betraktas inte heller som en näring utan förs till »Vare- og pengeomsætning«.

Sådana anomalier kan man dock överse med. Men det utmanar löjet att »Håndværk og industri« hamnar på samma analytiska nivå som – Buketholdere (O 2). Det är faktiskt en viss skillnad i betydelse!

Grupp D har blivit en skräpkorg för allt möjligt. Låt vara att personliga signeter och sejl förts hit – deras användning har möjligen ett samhälleligt syfte – men varför personlig hygien ligger här är en gåta. Årets och livet högtider har väl heller ingen logiskt självklar placering under D.

Är det i överensstämmelse med danskt språkbruk att kalla amatörmåleri och – ännu märkvärdigare – amatörfotografering för *manuella* fritidssysslor? Underkänner man inte det intellektuella skapande som väl även en amatör utövar?

Så kunde man fortsätta att göra sig löjlig över systembygget. Jag betonar igen att kritiken sker utan praktisk erfarenhet.

Säkert har utgivaren gjort det bästa av situationen. Men en generalkategorisering är svår att få logisk oantastlig. Dock finns det en sådan, den ovannämnda »Outline«, som enligt samstämmiga vittnesbörd fungerar bra. Jag undrar om inte danskt museiväsen borde börja förbereda ett byte, särskilt som man ska börja ta EDB i bruk. Säkert går det att åstadkomma en konkordans som underlättar övergången.

91.1 Forhistorisk tid 0
06 Museumsvæsen i alm

§ 26 – et svar til et »svar«

Steen Hvass og Olaf Olsen har på vegne af Det Arkæologiske Nævn i Museumsmagasinet 32 et »svar« på et indlæg, som undertegnede havde i samme blad nr. 30 vedrørende brugen af § 26 midlerne og den generelle arkæologiske forskningssituation.

»Svaret« er af en sådan karakter, at det i bedste fald må tages som udtryk for, at Nævnet trods manglende tid til diskussion har følt sig kaldet til at udsende en officiøst belærende og intetsigende erklæring. Det eneste budskab, vi har kunnet uddrage af vendingerne heri, er at Nævnet finder det upassende, at der opfordres til almindelig diskussion af, hvordan vi bedst forvalter ansvaret for bjærgningen af det stærkt truede kildegrundlag for morgendagens arkæologiske forskning.

I svaret hedder det blandt andet, at »forslagsstillerne (bør) imidlertid være opmærksomme på, at § 26 bevillingen alene er givet til undersøgelser af objekter, der er truet af snarlig ødelæggelse. Der er derfor grænser for den forskningspolitik, der kan drives ved hjælp af § 26 midlerne ...«. Nu er undertegnede udmærket bekendt med indholdet i Museumslovens paragraffer, og det vi lagde op til var da også en diskussion af fortolkningen af og perspektiverne i loven (vi går ud fra at Nævnet er enig med os i, at det drejer sig om en fortolkningslov?).

Vi forstår kort og godt ikke meningen med »svaret« i Museumsmagasinet – og slet ikke efter læsning af de to artikler i »Arkæologiske udgravninger i Danmark 1984«, hvortil der henvises. Den ene artikel er skrevet af Steen Hvass, som bl.a. opfordrer til formulering af »klare faglige spørgsmål til undersøgelserne« fremfor »bevidstløst at udgrave alt, indtil der ikke er flere penge.« (!)

Det er vores opfattelse, at det arkæologiske forskningsmiljø er ved at tørre ud (blandt andet fordi hovedparten af kildeindsamlingen foregår løsrevet fra forskningen). Hvordan vurderer Nævnet (og andre) denne opfattelse? Dersom man er enig heri, hvordan mener Nævnet da, at det vil influere på fortolkningen af loven og perspektivernes heri?

Vi ville naturligvis være glade for et seriøst svar fra Det Arkæologiske Nævn. Samtidig vil vi dog understrege, at vi lagde op til en – for os at se – nødvendig bredere diskussion i det samlede arkæologiske miljø af hele problemkomplekset vedrørende forvaltningen af § 26 og den almene forskningsmæssige situation. De arkæologiske institutioner er ganske vist repræsenteret i Nævnet, hvorfra vi fik »svaret«. Men det fritager vel ikke de, der sidder ude på institutionerne for selvstændigt at tage stilling til fagets situation?

Carsten Paludan-Müller
Steffen Stummann Hansen
Amtsarkæologisk Kontor
Gilleleje Museum

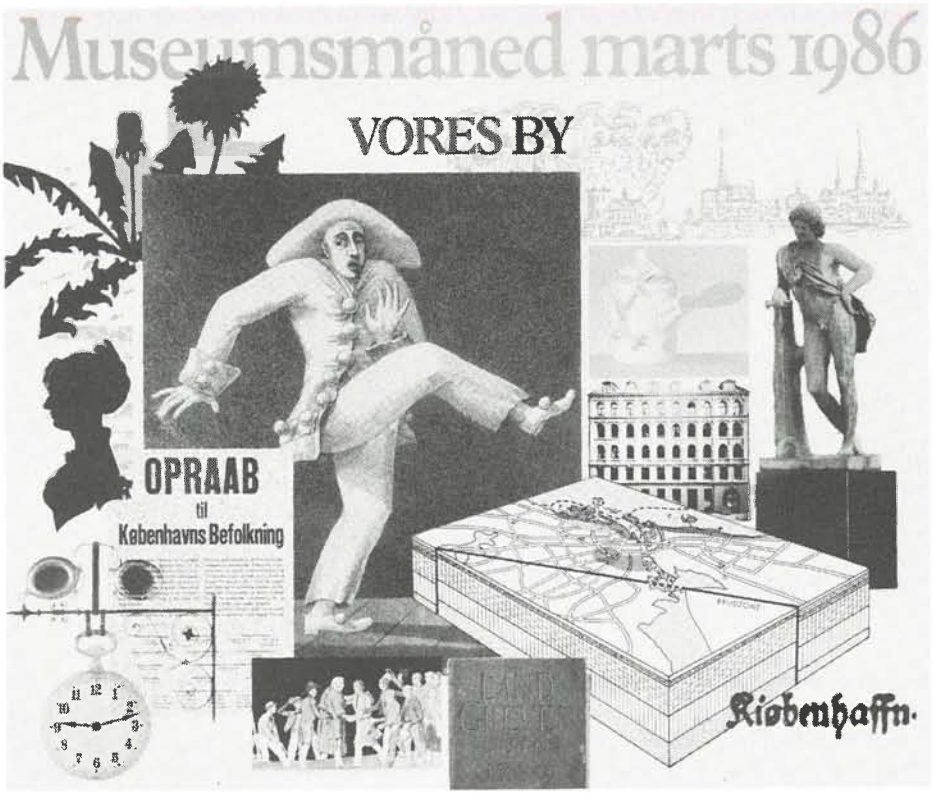

»Vores By«

06. 9 Særudstilling "Vores by"
06. 1 formidling

Peter Wagner,
Botanisk Centralbibliotek

Museumsrådet for København og Frederiksberg har atter i år gennemført en museumsmåned i marts, hvor museerne har vist udstillinger med fælles tema. I år var det »Vores By« og 21 museer deltog i arrangementet.

Man kunne have frygtet, at entusiasmen ville være mindre i år end sidste år, da ideen var ny, men det har ikke været tilfældet. Opfindsomheden har været stor og kvaliteten af de udstillinger, jeg har set, generelt været høj.

Grundlaget for det hele kan ses på Mineralogisk Museum, hvor historien om byens undergrund fortælles på en overskuelig måde. Samtidig viser man en montre med de almindeligste facade-sten, en glimrende idé, der er blevet fulgt op med byvandringer.

Byens historie har været tema for mange af udstillingerne. På Davids Samling har man ved omvisninger kunnet høre om og se eksempler på det velbeslåede borgerskabs boligindretning omkring 1800, og hvis man ønskede social balance, har man kunnet supplere med Arbejdermuseets arbejderboliger, der dog er meget senere. Dette museum havde arrangeret ture til dele af byen, som normalt ikke er udflugtsmål for os, der går ud for at se på gamle huse. De mere traditionelle mål for den slags udflugter havde Nationalmuseets afdeling for Danmarks Middelalder taget sig af med vel tilrettelagte ture.

Dansk Folkemuseum havde taget sig af ildebrandene i 1728, 1795 og 1807 (som udstilling) og lavet en vejledning til en byvandring. Det er et godt initiativ. Måske skulle museernes medarbejdere overveje at lave lignende vejledninger til emne-ture som f.eks. arkitektur, parker, fugle, stilhistorie på udlejningsejendomme o.s.v. Vi er sikkert for tilbøjelige til at koncentrere os om pragtbygninger og det klassiske København. Billedernes betydning for studiet af Københavns historie er kommet tydeligt frem. Bakkehusmuseet og Thorvaldsens Museum har afholdt billedudstillinger, begge seværdige og smukke. Medarbejderne på sidstnævnte museum, hvis emneområde jo er noget snævert defineret, har en utrolig evne til ubesværet at variere temaet Thorvaldsen. Her bør også nævnes Bymuseets permanente udstilling; det er ganske vist ikke en særudstilling, gjort i månedens anledning, men er nok så central for emnet. Det er altid en glæde at gå gennem dette museum, hvor de udstillede genstande, både billeder og møbler, er passet så smagfuldt ind i de smukke rum.

Københavnske institutioners historie er også blevet belyst ved særudstillinger, f.eks. hospitalerne (Medicinsk-Historisk Museum) og hovedbanegårdene (Jernbanemuseet); begge museer fortjener ros. Københavns befæstning er også kommet på udstilling, på Tøjhusmuseet. Udstillingen er overordentlig interessant og meget aktuel på grund af de bestræbelser, der er i gang for at vedligeholde og benytte (til fredelige formål) dele af disse anlæg. Den omfatter mange former for udstyr, fra kanoner til undertøj, billeder, kort o.s.v., men teksterne er generelt uforståelige for ikke-specialister. Da jeg besøgte udstillingen, stod to drenge og diskuterede, hvad forskellen er på et fort og et batteri. Den eneste tekniske term jeg fandt forklaret i teksterne var en nonius, og den er jo ikke specifik militær. Man kan kun have medlidenhed med den stakkels far eller mor, der skal forklare, hvad en caponnière er for noget. (Der var indtil flere billeder af en sådan).

Af mere speciel karakter var Rosenborgs udstilling af bybilleder. Den hed »Kongens København« – en meget passende titel. På de udstillede billeder optræder byen som baggrundsstaffage for royale portrætter eller som tema på kunstkammerkuriositeter. Jeg vil dog skyndsomt tilføje at nogle af de mest oplysende malerier om begivenheder i Københavns historie som f.eks. Heimbach's maleri af arvehyldningen også var med.

Statens museum for Kunst viste »Københavnerbilleder«. De var af mange slags – gode og mindre gode imellem hinanden, undertiden ophængt så de dannede voldsomme kontraster. F.eks. hang en efterårsidyl fra Sct. Annæ Plads ved siden af et billede af nogle godt slidte professionelle damer fra Holmensgade. Jeg fik dog ikke indtryk af at der lå nogen bestemt linie i eller et bestemt synspunkt bag udstillingen. Der var idylliske billeder med f.eks. legende børn på Enghave Plads, dystre, men fremragende billeder af lejekaserner, og det livagtige billede af vagtparaden, der er benyttet på arrangementets plakat. Jeg kunne ikke finde anden fællesnævner end det, at billederne forestillede steder i København. Men nu har jeg i hvert fald fra Svend Johansens billede en fornemmelse af hvordan Kongens Nytorv ser ud, når man har tømmermænd.

Byens underholdning var også med, Teatermuseet viste en udstilling om de københavnske privatteatre og Musikhistorisk Museum og Carl Claudius' Samling havde livgarden under en kærlig lup. Nu er teatre jo vanskeligt at sætte på museum – man kan jo ikke vise forestillingerne – men udstillingen var klart disponeret. Livgarden fik en både morsom og – som altid på dette museum – pædagogisk behandling. Jeg

Tilhører Rosenborgsamlingen, København.

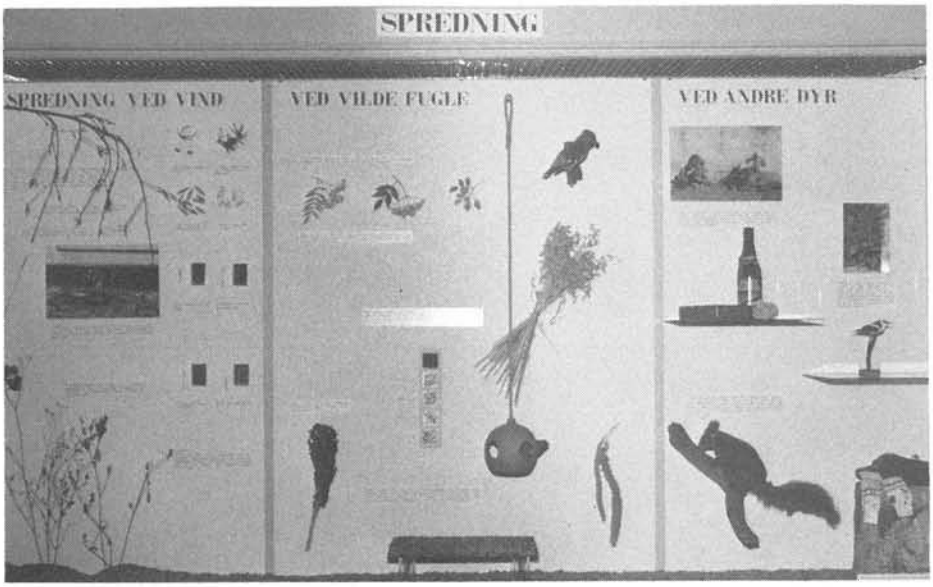

For første gang siden 1925 blev Botanisk Museum åbnet i marts måned. Emnet var »Byens vilde planter«. Foto Jørgen Andersen.

senborgs katalog om en smuk nautilpokal's prospekt af stormen på København: »Forlægget er Albert Haelweghs stik«. Det forudsættes altså at vi 1) kender stikket, 2) ved hvem Albert Haelwegh er, 3) kan huske det, så vi ved om prospektet er større eller mindre end på pokalen og om kunstneren eventuelt har ændret det. Et lignende tilfælde forekommer på Kunstindustrimuseets udstilling, hvor et af stellene er prydet med billeder afmalt efter en fransk Ovid-oversættelse fra det 18. århundrede. Om porcelænsmaler Camradt har kopieret hele stik eller kun dele af dem kan vi jo ikke vide, ligesom vi heller ikke kan så godt lide, at udstillingerne der altid er børnevenlige.

Kunstindustrimuseet viste – meget naturligt – eksempler på Københavnsk kunstindustri – små frokoststel fra Den kgl. Porcelainsfabrik. For en lægmand så de ikke specielt københavnske ud, og af de omhyggelige tekster fremgik det da også, at den kantede bakke, der hørte til nogle af stellene, var det eneste specifikt københavnske. Det var i øvrigt et smukt indfald at vise stellene på samtidige damaskservietter. Noget, der undrer mig, er museumsfolks tilsyneladende ubegrænsede tillid til vor dannelse. Man skriver f.eks. i Rokan vide om han selv har tilføjet farverne. Kunne man ikke udstille Haelweghs stik sammen med pokalen og et opslag af Ovid visende et af de kopierede stik til oplysning for os uvidende?

Er så en udstillingsmåned med fællestema for de københavnske museer en god idé? Jeg synes man må svare ja. Særudstillinger vil altid gøre en opmærksom på, at genstande man troede, man kendte, har sider man ikke har bemærket og det fælles tema bidrager til at henlede opmærksomheden på, hvor forskellige kilderne til Københavns historie kan være, og at følgelig viden om byen kan erhverves på mange forskellige måder. Endvidere understreger det, at museerne, hvor forskellige de end måtte være, dog udgør en enhed.

Temamåneden har i år haft mere presseomtale end sidste år; hvilket nok har bidraget til at flere kommer i tanker om at gå på museum, hvad der også taler for en fortsættelse af ideen.

Udstillingens fællesmærke var den i øvrigt fremragende plakat. Den var desværre også det eneste, der holdt sammen på udstillingerne. Plakaten lå fremme på de fleste museer jeg besøgte, men sammenhængen ville nok blive mere indlysende, hvis man i udstillingsteksterne (eller katalogerne) henviste til de øvrige udstillinger.

Jeg har bemærket at flere af særudstillingerne fortsætter ud over marts måned. Det var måske en idé til næste år på plakaten at notere, hvor længe de enkelte udstillinger står. Det er synd hvis publikum tror de ikke er der mere, når man kommer ind i april. ■

06.1 sibreing

ADVARSEL!

– vedr. brandimprægnering af stråtage

Kommentar til »Ildebrand – og hvad så?«, artikel i Museumsmagasinet 34, marts 1986

Karen Løkkegaard Poulsen, Lolland-Falsters Stiftsmuseum

Som medarbejder på et kulturhistorisk museum, hvis samling også rummer et frilandsmuseum med 14 bygninger, har jeg med stor interesse læst den artikel om museumsbranden i Hillerød, som Søren Frandsen, Flemming Beyer og Ole Schmidt skrev i sidste nummer af Museumsmagasinet. Billedmaterialets umiddelbare gru tiltrak sig den første opmærksomhed. Den noget afmægtige katastrofestemning, man som læser gribes af, ved synet af billederne af brandtomten, forsvandt dog ved gennemlæsning af artiklen. Med køligt og sågligt overblik uddrager de tre forfattere fra hver deres faglige synsvinkel den lære, begivenheden giver: hvordan forebygges en museumsbrand af denne slags? og hvis det sker, hvordan klares situationen og den efterfølgende oprydning og reetablering bedst muligt?

Den alsidighed, hvormed artiklen behandler sit emne, giver meget stof til overvejelse. Opmuntrende er det også, at Museumsforsikringen ser ud til at fungere.

Blandt de mange gode råd til brandsikring af stråtægte huse, er der dog ét, som kan få katastrofale følger, hvis det anvendes kritikløst. Det gælder imprægnering af stråtage.

I tilknytning til Frilandsmuseet i Maribo ligger en stor herregårdslade, som for få år siden blev restaureret efter i en årrække at have fungeret som husvildebolig. Nu tjener den som museumsmagasin og rummer også et museumsværksted.

Efter påbud fra brandinspektøren blev bygningens store stråtag sprøjtet med det brandhæmmende middel: FLAMOL. Der er ingen tvivl om midlets brandhæmmende virkning. Men det skabte bivirkninger, som ingen af de implicerede i byggeriet havde forestillet sig. Midlets indhold af salte gjorde stråtaget kraftigt vandsugende, ligesom dele af indholdet vil kunne virke som næringssubstrat for svampe og alger.

I årene efter tagets behandling viste klimamålingerne i laden en relativ luftfugtighed på 90-100 %; undersiden af lægter, spær og strå stod fugtig, og der perlede vand på de metalkonstruktioner, som jo er i rummet. Jo højere temperaturen var, jo mere afgav tagbeklædningen af den fugt, som var optaget fra den omgivende natur. Med flamolbehandlingen kom stråtaget faktisk til at fungere som et befugtningsanlæg.

Initiativer er nu taget, som afhjælper problemerne. Det ville imidlertid være ulykkeligt, om man også på andre museer i bestræbelserne på at sikre sig mod ild skaffer sig problemer med væde. Derfor denne kommentar.

Konservator Ole Schmidt har ved forespørgsel bedt mig oplyse, at han agter at uddybe emnet i et senere nummer af Museumsmagasinet ved at bringe en oversigt over, hvilke brandhæmmende midler, der uden bivirkninger vil kunne anvendes, samt fremlægge andre tekniske oplysninger, som af pladshensyn ikke kunne medtages i artiklen »Ildebrand – og hvad så?«

Dansk Tidsskrift for Museumsformidling

05 Periodica af blandt indhold
06.1 formidling

Vagn Steen

1. Løftet

For nogen tid siden kom jeg til at love at anmelde Dansk tidsskrift for museumsformidling. Det skulle jeg ikke have gjort.

Det går op for mig at jeg er dårlig til at læse tidsskrifter – från perm till perm, som det hedder på svensk.

Men jeg er fortrinlig til at lægge numrets 136 sider (nummer 1) eller 80 sider (nr. 8) eller sågar små 32 sider (nr. 6) til side for at lade tankerne skyde genveje eller begive sig ud på omveje.

Jeg får alligevel aldrig læst de 788 sider fordelt på otte numre. Men nogle har jeg læst temmelig grundigt og i ren lyst.

2. Indspist tale

Man kan sige meget om grupper og miljøer. Og museumsfolk kender hinanden. Særheder og vittigheder.

Og jeg kan godt læse tidsskriftet som noget der også er lukket om sig selv, skrevet med kendskab til kollegernes reaktioner.

Det vil jeg nu ikke gøre. Men instinktivt slår jeg op på en af de faste humorister (nr. 3 s. 25-30). Han rammer plet når han taler om K.-e. (kommunikator-effekten):

> Sådan har jeg det også, når jeg f.eks. i det første nummer af tidsskriftet læser Inger Sorgenfreis hjertegribende bekendelser om verden inden og uden for hønsegården, som får Bredo Munthe Morgenstierne til i det næste nummer at gå helt over i kursiven.
>
> Jeg kender dem jo, – det er jo bare Inger, der har haft det lidt svært, og Bredo, vores allesammens altid muntre morgenstjerne, der er gået lidt fejl af hinanden. Helle-dusse-da.

Jovist. Den der skriver sådan fortjener et hyggeligt kælenavn.

Men klicheer inden for kredsen kan nedbrydes eller i hvert fald kommenteres. Jeg var lidt ubetænksom ved at bruge udtrykket »en af de faste humoristfer«. Hør bare:

> Fordi jeg nogen gange i større forsamlinger har ladet en og anden vittig og ironisk bemærkning falde, også om alvorlige emner, er jeg for nogen blevet den »altid morsomme mand.« Et sådant image er svært at slippe af med, selv i en forsamling af trænede museumsfolk og formidlere – gudskelov har jeg det ikke hjemme i mit eget område ...«

Jaså: han er ikke spor altid-morsom på hjemmebane.

Jeg skal ved lejlighed spørge Jens Ole Lefèvre om hans bemærkning har haft nogen kommunikations-effekt – eller han stadig har sit gamle image i kredsen og kredsløbet hos »en forening, hvis medlemmer er de folk, som laver det.« (nr. 3 side 2).

3. De selvklare kommunikatorer

En helt anden vinkel:

Jeg klipper en samtale med en museumsmand. Teknikeren i Radiohuset – en kvindelig tekniker for resten – siger helt uopfordret mens hun standser båndet:

– Det er mærkeligt! Alt hvad den mand siger er interessant!

Så flot en ros af en trænet lytter har jeg kun hørt denne ene gang.

Måske kan nogen gætte hvem det var. Jeg skal nok få det flettet ind senere.

Peter Seeberg kan selvfølgelig også. Han siger noget om Bogen i nummeret om medierne (2 s. 23) – men især om Ordet som værktøj (nr. 7 s. 54).

»Journalistens facilitet er der ingen der misunder ham.«

»Uden kyndighed og uden – skal vi sige stilmæssige forudsætninger – uden at befinde sig inden for et system, som man oven i købet udmærket godt kan gøre sig klart, er det fantastisk svært at arbejde sprogligt.«

På en måde – der er nænsom gennem et »skal vi sige« – står der at man nok skal være kunstner for at formidlingen er god nok. Så den ikke gentager »ganske bestemte associationsidealer« – og så den kan bringe et »sensibilitetsfilter« ind foran de forhistoriske genstande.

Der er nogen – som P. V. Glob og Peter Seeberg og lejlighedsvis Torkil Funder – der kan udtrykke sig meget frit og prægnant på et højeste niveau.

Og så er der mange der ihærdigt – »skal vi sige« forsøger.

4. Den redaktionelle indsats

Jeg vil sige at det er helt befriende at redaktionen ikke absolut vil lave temahæfter. Det er som Fanden siger hos Heiberg: meget rigtigt men alligevel meget forkert.

OK: temahæfter kan fødes af temamøder.

MEN: temahæfter har en ubekæmpelig tendens til at få bidrag der lugter surt af pligt.

Der er langt fra den første artikel i første nummer – den er tung og lang – til Jette Bågøes stilfærdige humor i den redaktionelle note i nr. 8 side 2.

»At skrive om sine problemer er forløsende. At læse om andres er både irriterende og inspirerende.«

»Derfor skal der også være plads for det søgende og upolerede. Det er der – også – i DTM.«

Jeg holder af – eller »skal vi sige« jeg elsker den stil. Og jeg vil rigtigt gerne vide om redaktionen også hjælper de søgende ved – somme tider – at sende det tilbage til en besindig omarbejdelse.

Vi ved hvor svært det er at fortælle gode venner at de skriver en anelse utilstrækkeligt.

Men der kan gøres meget. Ønsker om forkortelse. Forslag. Samtaler om teksten.

Det er mit indtryk at der er sket et sikkert fremskridt i løbet af de 788 sider.

Men noget ambitionsniveau der kræver at alt er velskrevet kan ikke hævdes og nok slet ikke administreres.

Skal måske heller ikke. Det er jo ikke Skalk vi taler om.

Jeg kender ikke oplagstallet, men principielt er det vist et tidsskrift der kan overleve uden læsere – eller skal vi sige uden læsere uden for kredsen.

5. Redaktionen valgte

I det sidste nummer – 8 – forholder man sig friere til møderefferater. Og dog.

»På Fuglsømødet 1984 blev der torsdag aften ... holdt tre foredrag«.

»Alle var de engagerede og tankevækkende. Redaktionen valgte at bringe NNs gnistrende fortale for...«

Hvad er det?

Karakterbogen er fremme – men kun med kryds og slange.

Og hensyn markeres. De to der ikke bli'r bragt skal ikke tro de var dårlige.

Hmhm.

De søde hensyn løser ingen problemer. Hvad skal kommentaren i det hele taget?

Så indholdet.

Jeg er meget enig med Bjarne Flou i »kampen om historien, alles ret til at forstå deres egne livserfaringer.«

Og naturligvis skal hele personalet involveres. Flou går ind for »talende kustoder«. – »I hvert fald på de mindre museer.«

»... især hvis kustoden ikke bare sludrer løs uden rigtig at have forstand på, hvad der formidles og forudsætningerne for, at det er blevet muligt. Der skal blot

skoling, træning og lidt velvilje fra de faglige inspektørers side til ...«

Læg mærke til Blot. Blot skoling, træning og lidt velvilje. Enhver ved at det ikke er Blot – eller Lidt.

Og læg mærke til Bare. Hvis kustoden ikke Bare sludrer løs. Skal jeg også fortælle hvad man i øvrigt skal lægge mærke til i det udtryk.

Så enig jeg er i det væsentlige med Bjarne Flou, lige så uenig er jeg i hans overbetonede sprog.

Han skal »blot« ha' et kursus i stil så han ikke »bare« bruger udtryk som »pædagogisk søbemad, omformet efter lix-tal« eller »beskæftigelsesterapi for germanske turister.«

Synes nogen overhovedet at det er »gnistrende« godt at kalde de tyske turister for germanske?

Eller for den sags skyld at sige »sludrer løs« netop når der tales om kustoderne – de underordnede.

Det er åbent for alle der kan læse: en stilistisk analyse vil afsløre træk i teksten som vil overraske Bjarne Flou selv. Som er mod hans hensigt.

Har redaktionen moret sig over ordet »germansk«? Har det været medvirkende til valget af indlægget?

Stilanalyse er et værdifuldt og meget stærkt redskab. Og andre end min gode ven Bjarne Flou – det er også derfor jeg kan sige det til ham – vil blive overrasket over de åbenlyse og mindre klarlagte hensigter, magtspil og det spil for galleri – og mere til – som kan afdækkes.

Den slags analyser findes ikke i Dansk tidsskrift for museumsformidling. Endnu da.

6. Anmelde anmeldelse

Der skal naturligvis være anmeldelser. Og der skal være plads til at de er tilstrækkeligt specifikke i detaljen og argumentationen.

Jeg siger ikke at Vivi Jensens solide gennemgang i nr. 7 og 8 af små hæfter ikke kunne være skrevet med større sans for sproglig økonomi. Men de er hvad de skal være: konstruktive. Og meget omhyggeligt understreges det hvem der er skydeskive og hvem der er sagesløse skolebørn eller lærere.

Hun går til sagen også med den sproglige udformning. Selv om: »Den slags er aldrig behageligt, og i særdeleshed ikke mellem kolleger.«

Det er velgørende at anmeldelser ikke dør i skulderklap og harmløs venlighed.

Må jeg gen-citere fra et af hæfterne:

»Og når far ikke er i krig, så hviler han sig og spiller terninger. Og hvis han er i krig, så vil han hellere selv blive taget til fange end lade fjenden få fat i mor. Far beskytter os.«

Det kaldes for det vås det er.

Det er godt at Skoletjenesten og Nationalmuseet opper sig i næste hæfte. Selv om Egtved-pigens bare mave er »forsvundet, efter at den gennem snart en årrække har været en videnskabelig kendsgerning.« Maven.

Og selv om bronzealdermændene bærer tyknakkede mellemneolitiske flintøkser – som tegneren ikke har stjålet (der hvor han ellers »låner« så flittigt).

Og det er godt at få formuleret at en illustration altid afspejler sin tid eller rettere dens drøm: »Gruppebillederne ligner uvægerligt et økologisk kollektiv, hvor alle kommer hinanden ved« – for ikke at tale om pigen på side 20 der bare mangler cigaretten og vinglasset.

Der skal være mere Vivi Jensen-kritik.

Hun skal ha' et stort skulderklap – fordi hun netop ikke forfalder til skulderklap.

7. Selvforståelse

Det er ikke Tidsskrift for museumsverdenens selvforståelse jeg – på min måde – »skal vi sige« – anmelder.

Men der er masser af stikord til en uddybet selvforståelse.

Noget følger moderne med citater af formand Mao og digte af Jesper Jensen (kan læses selv om man i øvrigt ikke rigtigt kan læse digte). Men sjovere er det når museumsfolk selv sammenfatter noget så det ligner et digt. Jeg tænker på »Det forskende folk« (nr. 1 s. 85) af Bente Rauff Knudsen og Bjarne Flou:

Målet med museumsformidling må være
at bevidstgøre FOLK
om det samfund ... de lever i
så de handler
ud fra denne forståelse
og nyskaber kulturen

For dem er museerne først og fremmest et sted for »folkeforskning.«

For Inger Sorgenfrei skal det ende med »kulturkamps-udstillinger«. Og Jørgen Jensen vil »bekræfte virkelighedsopfattelsen hos de befolkningsgrupper som i disse år kæmper deres kamp i den ressourcemæssige og sociale krise.«

Citaterne er fra det første nummer 1976. Lyder de allerede lidt gamle? Det er fra det ræs som Vagn Lundbye kalder »det marxistiske Derby.«

I forhold til det virker Peter Seebergs fremhævelse af Peter Riismøllers bog Sultegrænsen »som virkelig betød en sproglig fornyelse«, som har »sat foden i døren og ændret på sproget« – som stilfærdigt og radikalt fornyende.

8. noget som

Hvad har museerne?

De har først og fremmest »noget som.«

En ting – noget synligt og fast – og et »som« der kan forlænges efter viden og fantasi og – sprog.

Enhver ting er sikkert »noget som« kan øge vores selvforståelse, styrke os som mennesker (og klasse, hørte jeg rigtigt?). Som kan åbne andre verdener for os, netop fordi den kan tilbyde os en række alternativer af en særlig art.

Enhver ting på et museum – og de tanker og følelser som den kan sætte i gang – er et alternativ til vores begrænsede hverdag. Den kan føre til drømme eller oprør, dybe ændringer – eller ende i harmløs nostalgi.

NOGET er genstanden.

SOM er blandt andet formidlingen. Valget mellem de genstande der vises, de forklaringer der åbnes for eller lukkes af med, de fantasier det kan vække.

Det udtrykkes klart i en tekst af Torkil Funder til en særlig udstilling. Kan jeg finde den frem?

Nej, det må vente. Men det er i hvert fald en udstilling i Ribe, måske den om brugte stole eller det dyrebareste – vel at mærke ikke det dyreste – man ejer. Strukturen er *en stol som ...*

Og så en opremsning så munter som Johan Hermann Wessels: et styk' melortensplaster – et brev fra salig faster – en dåse uden låg – den ny pe-salmebog.

Men som'erne forlænges.

Med mange grader af sikkerhed. Noget ved man, andet ved man ikke sikkert, noget tredie er helt gådefuldt.

Funder har også et replikskifte:

En kommer til museet med en gammel stol.

– Hvad har den været brugt til? spørger Funder.

– Til at sidde på!

Jatak. Men sporene viser mange andre anvendelser. Stolen bli'r forvandlet til et væsen der har lagt sæde til legebord og skærebræt – foruden en hel del andet der ikke har sat entydige spor.

Jeg husker Funders tekster som det museale i en nøddeskal.

Så kan man skilte nøgternt som: En dåse uden låg.

Eller man kan fortsætte: Som uden tvivl har været brugt til kiks. Som siden er brugt til opbevaring af Dahlia-knolde om vinteren. Som er fremstillet i Buxtehude. Som et bøjet kold.

Jeg er enig med Løf (Lefèvre): jeg kan heller ikke fordrage at stå op og læse (nr. 3 side 26), og jeg synes ikke at skilte skal være snakkesalige. Det kan bøger bedre være: »Først den gennemarbejdede bog kan udtrykke en tilstrækkeligt omfattende fortolkning og tage de forbehold, som enhver fortolkning giver anledning til« (nr. 2 side 23 – Peter Seeberg).

Jeg synes Dansk Tidsskrift for Museumsformidling – foruden at finde en bedre titel – kan slå til med elementær kritik af skiltene. Med Vivi Jensen-oprigtighed og hensynsfrihed. Men det er sårbart: Jeg fulgte opstillingen af Nationalmuseets Rhodos-udstilling. De var glade for arkitekten! Og for grafikeren! Fantastisk som Søren og Martin kunne! Men skiltene er faktisk dårlige. Og – det er pointen – i det intense arbejdsklima fandt selv jeg (der ellers kan være temmelig oprigtig) at der ikke lige var lejlighed til at åbenbare dét. Der er for resten problemer nok med at få en stor udstilling færdig.

Jamen er der da ikke gode tekster? Jo,

jeg har set nogle. I Stockholm. På Stadsmuseet.

Der skal ikke være for mange som'er – de kan stå i bøger. Men der skal være nogle. Hvilke da? De der kalder på folkeforskning? De der vækker til kulturkamp? De der bekræfter virkelighedsopfattelsen hos de folkegrupper der i disse år kæmper deres kamp i den ressourcemæssige og sociale krise?

Det skal ikke besvares generelt, men for den enkelte udstilling, det enkelte museum.

Jeg kan forestille mig skilte: som kalder på den konstruktive fantasi, som ikke taler ned med formynderisk tonefald, som »sætter foden i døren og ændrer sprogene« – så de ikke blot fører »ganske bestemte associationsbaner« videre.

Jeg kan meget vel tænke mig at museerne afskediger Svend Erik Kedelig. Han har dårlige sætningsforbindelser, klodsede præpositionsrækker, nedladende tonefald og siger for meget.

Egentlig skal hvert skilt være en lille fast tekst der er bevidst om sin rækkevidde. Som et digt.

Egentlig skal der stå digte på skiltene – og prosa i katalogerne.

Teksterne skal kalde på virkelighed og eventyr.

De skal åbne for besøgerens eget greb om de tre dynamiske betydninger: materialebetydning, konstruktionsbetydning, funktionsbetydning. Og de skal måske gi' en meget åben impuls hen imod symbolbetydningerne.

Skal skilte også være fodnoter?

Skal der være to vidt adskilte arter af skilte: fodnoteskilte og digte?

Svaret er nok ja. Hvorfor ikke?

9. Digtere og billedkunstnere

Jeg har omhyggeligt læst hvad der skrives fra Aabenraa Museum og Willumsen-museet om brugen af billedkunstnere.

Nu venter jeg på at høre om samarbejdet med digtere.

Men jeg vil da især håbe at modet til at leve med et friere og mere krævende sprog breder sig.

Der er nogle sproglige erfaringer og udfoldelser der gerne må opleves som nødvendige i miljøet.

At skrive er ikke noget selvfølgeligt – som det burde være. Det er ikke først og fremmest at skrive med lavere lix-tal (men det er det også, intet galt i det) eller lave smartere tekster (det facile er ikke sagen). Nej, det er at bruge sproget som et uafviseligt kritisk og konstruktivt redskab helt inde i den tætte kontakt med genstandene, teorierne, fagfællerne – og det vi somme tider kalder et »selv«.

Det er at afprøve andres – og egne – tanker skriftligt. Og det bliver »det søgende og upolerede« (læg mærke til hvor godt Jette Bågøe har valgt det sidste ord!).

Hvis vi ikke skal blive gamle før tiden, skal kroppen ha' sin daglige bevægelse og udfordringer. Ellers bryder de muskler der skal bære os sammen i stress-situationer eller almindeligt forfald.

Det gælder også sproget. Skal museumsfolk ikke blive forældede før tiden, skal sproget ha' sin daglige bevægelse og udfordring. Ellers ender man i sproglige gentagelser. Så bli'r det ikke (for at vende tilbage til P. V. Glob) sådan at hvert ord man siger er interessant. Tværtimod.

Sproget er i hvert fald et sted hvor faglig kasket og personlig stil hænger nøje sammen. Og skal det faglige blive rigtigt frodigt, så må personen også følge med eller skubbe i gang.

Det er en nødvendig sammenhæng, og sproget er det centrale redskab.

Mere demokrati – og folkeforskning – kommer ikke til at fungere før de sproglige mønstre vi behersker bliver mere bevidste og mere varierede. Det skal delvis læres udefra – og man har det delvis på sin egen rute. På samme måde som vores krop både skal dyrke de bevægelser vi selv naturligt bruger i arbejde og lyst – og så have en sagkyndig udefra til at give øvelser der trækker på helt andre muskler og væv.

Kort sagt: nøglen til at bekræfte virkelighedsopfattelsen ligger også i et indre og ydre, fagligt og personlig arbejde med sproget, ikke sandt Jørgen Jensen? Og den rigtige kulturkamp går både på ydre fronter og på muligvis meget sårbare indre områder, ikke sandt Inger Sorgenfrei? Og folkeforskningen kræver besynderligt nok et sprog der er folkeligt uden folkelig retorik – for ikke at sige populisme, ikke sandt Bjarne Flou?

Derfor må jeg begynde og slutte i sproget. Netop i den museale verden vil det arbejde i indtrængende kontakt med tingene. Tingene som. De vidunderligt faste og både forståelige og for evigt »fremmede« ting. Og så de forpligtende og umådeligt frie som'er.

Det arbejde som Peter Seeberg (igen nr. 7 s. 54 følgende) har giet et tæt indtryk af.

Jeg kan godt forstå hvorfor netop han, med netop den tætte dybt set radikale stil, måtte finde sit sted i museumsverdenen. Dér kunne han forene – skal vi sige Wittgenstein og jordknolden, den frieste filosofi og den tætteste ting.

Og jeg kan udmærket forstå hvorfor kunstneren – både i billeder og ord – P. V. Glob måtte nære sig i det museale.

Kunst, ja. Og oprigtig magi: da Globs mange akvareller blev ødelagt af oversvømmelse i Risskov – og vand tåler akvareller altså ikke – så sagde han kort:

– Så tog naturen da det tilbage som den havde givet!

Den holdning er ikke 1900-tal men tidløs. Og den forbinder os med al menneskehed fra jægere og samlere til i dag.

Hvad koster det som jeg lægger op til – at det museale sprog bli'r kunstnerisk forpligtet?

Det vil jeg ikke fortælle. Men det kræver som alt der har med oplevelsesevne at gøre: uformodede ofre. Og det gi'r: helt utilregnelig lykke.

10. Afslutning

For nogen tid siden kom jeg til at love ... for skade at love ...

11. Desuden

Dansk tidsskrift for museumsformidling har meget mere. Der er artikler (og nu har jeg faktisk læst det hele, från perm till perm, også Guri Dybsands oversættelser) som ikke er taget op i denne oprigtige – skal vi trods alt sige anmeldelse.

Jeg glæder mig til næste nummer. ■

MUSEUMSMAGASINET, juni 1986 og Meddelelser fra Danmarks museer.

Udgivet af Museumstjenesten for Statens Museumsnævn, Nybrogade 2, 1203 København K. Udkommer fire gange årligt (marts, juni, september, december).

Redaktion: Jan Garff, Statens Museum for Kunst, Tove Hatting, Zoologisk Museum, Peter Seeberg, Viborg Stiftsmuseum, Vibeke Woldbye, Kunstindustrimuseet (ansvarshavende).

Redaktionens adresse: Ørslev Kloster, Hejlskovvej, 7840 Højslev.
Redaktionssekretær: Tove Borre, Ørslev Kloster. – tlf. 07-538565..

Redaktionen slutter 1. februar, 1. maj, 1. august, 1. november.

Abonnement årligt: 60 kroner. Ekspedition: Museumstjenesten, Sjørupvej 1, Lysgård, 8800 Viborg. Tlf. 06 - 66 76 66.

ISSN 0105-8061

Sats og tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s

Kameraets allestedsnærværelse

75. 706 Fotografi samlinger

Det kgl. Biblioteks billedsamling lægger op til et fotomuseum

Af Katrine Ussing

»Allestedsnærværelsen af kamerat foregøgler, at tiden består af lutter interessante, fotograferingsværdige begivenheder.

Vores hele verden er én gang for alle fikseret på pladen:

Kameraet er mit værktøj. Med dets hjælp giver jeg alt omkring mig betydning.«

Rudolphe Töpphers ord foregriber meget godt, hvilket problem fotografiet er blevet for verden, fordi det ikke kun er den professionelle fotograf, der tænker sådan, men også amatøren, ikke-fotografen eller hvem-som-helst, der producerer billeder.

Dette giver en tilvækst af billeder i verden i millionvis, der først samles privat og så lander i små lokale arkiver eller måske i en af de gigantiske billedsamlinger eller i et museum.

Det kongelige Bibliotek rummer een af disse *billedsamlinger* og en af de fine og store med et meget broget billedmateriale lige fra fotografiets første tid og til idag, hvor stadig flere billeder strømmer til. Antallet af fotografier er oppe på 3.000.000 dels som negativer, dels som kopier.

På *Udstillingen på Charlottenborg* (24.4.-1.6.1986) viste billedsamlingen en lille del af materialet, der fremtræder som en overdådighed af billeder, for med Ib Rønne Kejlbos ord fra kataloget »at give et indtryk af bredden i Det kongelige Biblioteks fotosamling og at stimulere den pågående debat om fotografiet samt fremme forslaget til etablering af et nationalt fotomuseum, opbygget omkring Det kongelige Biblioteks fotosamling.« Alt sammen længe savnet.

Straks i forhallen præsenteres man for udstillingens hovedinddeling, – et udmærket princip, her kan man hurtigt orientere sig om hvad der venter een. Grupperingen er historisk, tematisk, stilistisk og strukturel, i alt 13 afsnit. *Den historiske del* beskæftiger sig med *Fotografier fra 1840'rne til 1890'erne,* et afsnit, der viser så fine ting som Talbot, Hill, Thomson og Cameron. Dernæst følger et bredt anlagt *tematisk afsnit* med 9 forskellige overskrifter. Den tematiske indfaldsvinkel kan være god og berigende for betragteren, fordi man får lejlighed til selv at sammenligne forskellige fotografers måde at håndtere samme emne på, og til selv på dette grundlag at drage nogle konklusioner. Men der er for mange underafdelinger f.eks. *Ballet* og *teaterfotografi* hver for sig, og ligeledes *topografi, den vide verden, Færøerne, Grønland* og *Dansk Vestindien, daglig liv i Danmark.*

Som stilistisk indfaldsvinkel har man valgt *piktorialismen* med bl.a. Demachy, Stieglitz og Kühn.

Et sidste afsnit søger at dele fotografierne op i to hovedretninger *billedmæssig og informativ fotografi.*

Tage Poulsen redegør i katalogets afsnit *Mellem piktorialisme og postmodernisme* for, hvad der menes med disse to kategorier. Informativt fotografi sætter begivenheden i centrum og tager ikke så meget hensyn til det æstetiske. Det ønsker først og fremmest at dokumentere. Det billedmæssige fotografi er til »for fotografiens egen skyld«. Det er i højere grad et udtryk for fotografens personlighed og stærkt koncentreret om form og komposition.

Denne modsætningsfyldthed har lige siden fotografiets oprindelse klistret til det, og Susan Sontag har kommenteret det i sin bog *Fotografi*:

»For os forekommer forskellen mellem fotografen som individuel iagttager og fotografen som objektiv betragter at være noget fundamentalt, mens denne forskel ofte, fejlagtigt, anses for at adskille fotografiet som kunst fra fotografiet som dokument. Men begge dele er logiske forlængelser af, hvad fotografiet indebærer: en konstatering af alt muligt i verden ud fra enhver tænkelig synsvinkel.«

Fotografiet er et udtryk for et valg, en gruppering af virkeligheden, men ikke virkeligheden selv. Det skal derfor ikke ses direkte, men læses som et særligt sprog, hvis tydning må ligge i et spil mellem fotografens udtryk, betragterens opfattelse og tiden. Sådan set spiller det en vigtig rolle i vores omverdensforståelse. Men det er for firkantet at dele det op i kun to strukturer, – ingen af verdens gode reportagefotografer regner en begivenhed for tilstrækkelig dokumenteret, med mindre deres billede havde eller har kunstnerisk værdi.

Jeg har gjort lidt mere ud af dette sidste afsnit, fordi synspunktet måske er hovedårsagen til udstillingens svaghed.

Det historiske perspektiv kan ikke undværes, og mange af de tematiske kategorier ej heller, da de fortæller om både indhold og form, men i grupperne *Den vide verden, Daglig liv i Danmark* m.fl. bryder tingene sammen. Her lærer folk ikke længere noget om fotografi, men bliver blot bestyrket i den almindelige opfattelse, at det er en tro afbildning af omverdenen.

Det er vigtigt i en udstillings struktur at forsøge at klargøre, hvad fotografi egentlig er og navnlig, hvad det ikke er.

Den gamle fastgroede forestilling om, at fotografiet er en banal gengivelse af det sete understreges, hvis man er så etnografisk interesseret i billederne som visse af underteksterne i kataloget kunne tyde på. F.eks. teksten til den bueskydende J. V. Jensen og til mange af de royale portrætter. Det er kuriøst men ikke væsentligt i sammenhængen.

Spændingen mellem fotografi og virkelighed forfladiges på denne måde.

Udstillingen som helhed præsenterer et for loyalt udsnit af alle de forskelligartede billeder, som Det kongelige Bibliotek rummer. Mange af høj kvalitet og endnu flere uden fotografisk men til gengæld af kulturhistorisk interesse. Det er disse to adskilte verdener, der i for høj grad blandes sammen. Udstillerne har ikke villet benytte sig af en opfattelse af, hvad et fotografisk sprog er.

Hvis Det kongelige Biblioteks fotosamling skal danne udgangspunkt for et fotomuseum, og det ville være ganske naturligt, må det være de stærkttalende enkeltbilleder, der fremhæves, – de andre billeder skal også være der, men kun når man vil tale om fotografiets betydning i kulturhistorisk sammenhæng. Alligevel er udstillingen et prisværdigt forsøg, fordi den er med til at fremme opfattelsen af fotografiet som et vigtigt medie, af at der findes en originalitet inden for det og af at en nænsom omgang med originale fotografier må fastholdes. ■

Fra udstillingen. Fotografier Charlottenborg. Et udvalg af Det kongelige Biblioteks samling. Edward Steichen. Billedhuggeren August Rodin. Formentlig 1903.